

**10-lecie
Sieci PIFE**
str. 5-7

**Z myślą
o kobietach**
str. 8-16

**Rozwój elektromobilności
w polskich miastach**
str. 24-27

w Centrum

Magazyn Projektów Europejskich

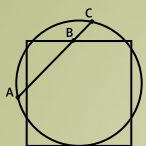
ISSN 2545-1383 **Nr 3/2018**

10 LAT **PIFE**

DZIEDZICTWO. TU PRZESZŁOŚĆ SPOTYKA SIĘ Z PRZYSZŁOŚCIĄ

2018
**EUROPEJSKI ROK
 DZIEDZICTWA
 KULTUROWEGO**
 #EuropeForCulture

MIĘDZYNARODOWE
 CENTRUM
 KULTURY
 INTERNATIONAL
 CULTURAL
 CENTRE

WWW.ERDK2018.PL

600*

*TYLE LAT TEMU ROZPOCZĘŁA SIĘ W POLSCE
 UPRAWA JARMUŻU. CHOĆ BYŁ POPULARNYM
 WARZYWEM W STAROPOLSKIEJ KUCHNI,
 JEGO POWRÓT NA POLSKIE STOŁY
 NASTĄPIŁ DOPIERO NIEDAWNO.

PROJEKT: ARCHITECTURA BARBOSTE

ORGANIZATOR

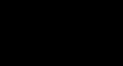

MIĘDZYNARODOWE
 CENTRUM
 KULTURY
 INTERNATIONAL
 CULTURAL
 CENTRE

DOFINANSOWANO
 ZE ŚRODKÓW MINISTRA KULTURY
 I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

**Ministerstwo
 Kultury
 i Dziedzictwa
 Narodowego**

PARTNERZY

PATRONI MEDIALNI

Szanowni Państwo,

na wstępie chciałbym złożyć najlepsze życzenia wszystkim pracownikom Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich z okazji 10-lecia Sieci PIFE.

Praca konsultanta nie jest łatwa. Wymaga nie tylko szerokiej wiedzy, ale także umiejętności obsługi klienta. Cieszę się, że Centrum Projektów Europejskich już od 2014 roku angażuje się w proces podnoszenia kwalifikacji konsultantów. W specjalistycznych szkoleniach uczestniczyło już ponad 2600 osób i były to głównie panie. Warto przy tym wspomnieć, że 2018 jest rokiem praw kobiet w Polsce. Odrodzona Polska była jednym z pierwszych państw na świecie, które wprowadziło kobiety do parlamentu i przyznało im pełnię praw wyborczych. Z tej okazji konsultanci PIFE przygotowali materiały o kobiecej twarzy Funduszy Europejskich, o czym piszemy

szerszej w dalszej części numeru. Ponadto z okazji 10-lecia Sieci PIFE, a w związku z obchodzonym Europejskim Rokiem Dziedzictwa Kulturowego 2018, konsultanci PIFE stworzyli listę 100 projektów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego ze wsparciem FE. Lista zostanie opublikowana w specjalnym numerze naszego magazynu. Jak zwykle zapraszam także obecnych beneficjentów do korzystania ze środków na współpracę ponadnarodową i wypracowania nowych, wartościowych rozwiązań z partnerem z UE.

Na koniec chciałbym wszystkim życzyć spokojnych i wesołych Świąt Bożego Narodzenia, odpoczynku oraz jak najwięcej ciepła w gronie rodziny i znajomych.

LESZEK BULLER
Dyrektor Centrum Projektów Europejskich

Słowo wstępne – dyrektor Leszek Buller
 str. 3

10-LECIE SIECI PIFE

Gala z okazji 10-lecia Sieci PIFE
 str. 5–7

Z myślą o kobietach
 str. 8–16

WIEDZA EDUKACJA ROZWÓJ

Zostań programistą dzięki Funduszom Europejskim
 str. 17–18

Międzynarodowa współpraca się opłaca
 str. 19

Innowacyjne rozwiązania w praktycznej nauce jeździectwa
 str. 20–21

Od ochrony noworodków do bezpieczeństwa informatycznego
 str. 22–23

FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA MIAST

Rozwój elektromobilności w polskich miastach wsparty środkami UE
 str. 24–27

URBACT III Program dla miast
 str. 28–29

Unia wspiera odważne miasta
 str. 30–31

HORYZONT 2020

Konkursy w Programie Horyzont
 str. 32–33

W CENTRUM

Wydarzenia CPE
 str. 34–38

Fot. Centrum Projektów Europejskich

Gala z okazji 10-lecia Sieci PIFE

Podczas Gali uhonorowani zostali długoletni pracownicy PIFE, związani z istnieniem Sieci od samego początku

Sieć Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich istnieje już 10 lat!

Z tej okazji 13 listopada w Warszawie odbyła się uroczysta Gala. Zainaugurowała ją wystąpienie Andżeliki Moźdzanowskiej, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju, Pełnomocnika Rządu do spraw Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Minister podkreśliła istotną rolę Sieci PIFE w efektywnym wdrażaniu Funduszy Europejskich w Polsce.

Sieć Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich powstała w 2008 roku w celu za-

pewnienia beneficjentom bezpłatnego dostępu do wysokiej jakości informacji o Funduszach Europejskich. Jednolity system informacji to wymierne korzyści. Zapewnia przede wszystkim spójność informacji o Funduszach Europejskich oraz obsługę dopasowaną do potrzeb klienta. Pierwsze Punkty Informacyjne zostały uruchomione w siedmiu województwach: warmińsko-mazurskim, opolskim, podlaskim, dolnośląskim, lubuskim, pomorskim i kujawsko-pomorskim.

W kategorii „Działania informacyjno-promocyjne wśród przedsiębiorców” nagrodzono zespół z województwa podkarpackiego za „Wspólnie zagrajmy o dotację”

fot. Centrum Projektów Europejskich

W kategorii „Działania informacyjno-promocyjne wśród ogółu społeczeństwa” zwyciężył pomysł „Baw się w Fundusze!” (Główny Punkt Informacyjny w Toruniu)

fot. Centrum Projektów Europejskich

Z początkiem 2008 roku rozpoczął działalność Punkt Informacyjny w Warszawie. W 2011 roku Sieć osiągnęła swój kulminacyjny zasięg, licząc 109 placówek w całym kraju. Sieć PIFE opiera się na współpracy z samorządami.

Obecnie w strukturze PIFE znajdują się 74 punkty informacyjne. Pracuje w nich około 300 specjalistów ds. Funduszy Europejskich. Konsultanci przeprowadzają diagnozę potrzeb i kwalifikują pomysł na projekt do konkretnego Programu oraz Działania.

W ciągu 10 lat działalności Punkty przeprowadziły już ponad 2 miliony konsultacji. Odbyło się 11 tysięcy spotkań informacyjnych i szkoleń oraz przeszło 15 tysięcy wizyt w miejscowościach oddalonych od Punktów.

Od 2018 r. Punkty informacyjne uczestniczą we wdrażaniu instrumentu STEP „Sprawdźmy Twój Eksperymentalny Pomysł”, w ramach którego przedsiębiorcy mogą sprawdzić szanse na uzyskanie dofinansowania w ramach Programu Inteligentny Rozwój.

Podczas Gali uhonorowani zostali długoletni pracownicy PIFE, związani z istnieniem Sieci od samego początku. Nagrody otrzymali także laureaci konkursu „10 lat Sieci PIFE”.

W kategorii „Działania informacyjno-promocyjne wśród ogółu społeczeństwa” zwyciężył pomysł „Baw się w Fundusze!” (Główny Punkt Informacyjny w Toruniu), a w kategorii „Działania informacyjno-promocyjne wśród przedsiębiorców” – „Wspólnie zagrajmy o dotację” (zespół z województwa podkarpackiego).

Pozostali laureaci to:

Kategoria „Działania informacyjno-promocyjne wśród ogółu społeczeństwa”:
II miejsce dla pomysłu „O Funduszach przy kawie” (zespół z GPI w Rzeszowie),
III miejsce dla pomysłu „Dziecinnie proste!” (zespół z woj. opolskiego).

Kategoria „Działania informacyjno-promocyjne wśród przedsiębiorców”:
II miejsce dla pomysłu „Profesor Innowacyjny” (zespół z GPI w Katowicach).

W trakcie Gali nie mogło także zabraknąć „urodzinowego” tortu, tym bardziej że podczas spotkania zaprezentowany został przykład beneficjenta, który dzięki Funduszom Europejskim założył sklep internetowy do zaopatrywania pasjonatów, dekoratorów i cukierników w artykuły do produkcji słodkości. Jak powiedziała sama zainteresowana: „To była najlepsza decyzja w moim życiu, ponieważ bez tych pieniędzy nie wystartowałabym z pracownią tortów”.

W momencie wydania tego magazynu powinny już być znane harmonogramy konkursów na 2019 rok. Zapraszamy zatem wszystkich serdecznie do Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich – nie tylko po to, aby tworzyć z nami historię następnych lat...

ANDRZEJ SŁODKI

Nagrodę odbiera
zespół z GPI
w Katowicach

Nagrodę odbiera
zespół z woj.
opolskiego

fot. Centrum Projektów Europejskich

Nagrodę odbiera
zespół z GPI
w Rzeszowie

fot. Centrum Projektów Europejskich

Z myślą o kobietach

fot. Dmitry Shironosov (123RF)

Kobiety w Polsce, choć często niedoceniane, pełnią bardzo ważną rolę społeczną w wielu aspektach naszego życia. W rodzinie są ciepłymi matkami, babciami, siostrami czy córkami. W niejednym domu stanowią „centrum logistyczne”, bez którego nie mógłby on funkcjonować. Ilość ich zadań domowych jest niezliczona: są przyjaciółkami, kucharkami, sprzątaczkami, nauczycielkami, pielęgniarkami, inicjatorkami, itd.

Sprowadzanie roli kobiet jedynie do spraw domowego ogniska to jednak ogromny nietakt. Ze względu na swoją silną wolę, dokładność i pracowitość, a także wrażliwość, jaką obdarzona jest płeć piękna, kobiety są doskonałymi pracownikami, empatycznymi politykami czy wreszcie doskonałymi menadżerkami i właścicielkami świetnie funkcjonujących firm. Wszyscy wiemy, że „kobieta pracująca żadnej pracy się nie boi”!

2018 rokiem praw kobiet w Polsce

Szczególna wartość płci pięknej dla państwa polskiego została zauważona już 100 lat temu, kiedy to Polkom, jako jednym z pierwszych obywaterek Europy, przyznano prawa wyborcze i zyskały one swoje pierwsze reprezentantki w parlamencie. Również 100 lat temu, 28 listopada 1918 roku, Józef Piłsudski, Tymczasowy Naczelnik Państwa, podpisał dekret o ordynacji wyborczej do Sejmu ustawodawczego.

W art.1 tego dekretu określono, że wyborcą do Sejmu jest każdy obywatel państwa, bez różnicy płci (bierne prawo wyborcze), a w art. 7 umożliwiono kobietom wybieralność do Sejmu czyli czynne prawo wyborcze. Odrodzona Rzeczpospolita zapewniła kobietom pełnię praw wyborczych.

Aby uczcić ten milowy krok w polskiej demokracji, Sejm III RP ustanowił rok 2018 Rokiem Praw Kobiet. W uchwale podkreślono, że w ten sposób Sejm RP wyraża uznanie pierwszym parlamentarzystkom: Gabrieli Balickiej, Jadwidze Dziubińskiej, Irenie Kosmowskiej, Marii Moczyłowskiej, Zofii Moraczewskiej, Annie Piaseckiej, Zofii Sokolnickiej, Franciszce Wilczkowiakowej oraz wszystkim orędowniczkom walki o równouprawnienie.

Wart podkreślenia jest również fakt, że odrodzona Polska była jednym z pierwszych państw na świecie, które wprowadziło kobiety do parlamentu i przyznało im pełnię praw wyborczych. Dla porównania Brytyjki otrzymały ją w 1928 roku, a obywatelki Szwajcarii dopiero w 1971 roku!

Ambitne korzystają z FE

Nie wszystkie kobiety zdają sobie sprawę, że Unia Europejska również zauważyła ich ogromny potencjał w adresowanych specjalnie dla nich programach dofinansowywanych ze środków unijnych. W obecnej perspektywie na lata 2014–2020 nacisk położono na poprawę sytuacji kobiet na rynku pracy oraz pomoc im w opiece nad dziećmi poprzez uruchamianie np. przedszkoli lub punktów opieki dziennej.

Najbardziej popularną formą pomocy jest jednak bezpłatny udział w różnego rodzaju szkoleniach podnoszących kwalifikacje, np. kursach językowych lub obsługi komputera czy kursach prawa jazdy. Dzięki nim kobiety mogą zmienić swój zawód lub po prostu podnieść swoje umiejętności z interesującego je tematu, rozwijać się zarówno zawodowo, jak i osobiście.

Większość unijnych propozycji adresowanych do kobiet finansowanych jest z Regionalnych Programów Operacyjnych dla poszczególnych województw. Jednak nie tylko, gdyż środków można szukać także w programach krajowych, jak np. Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) czy Polska Wschodnia (PO PW).

Poniżej podamy przykłady kilku aktualnych bądź planowanych w najbliższym czasie inicjatyw, które mogłyby być atrakcyjne dla pań. Z uwagi na trwające procedury naboru przedstawienie szczegółów nie jest łatwe.

Z danych dostępnych na portalu www.mapadotacji.pl, do odwiedzania którego serdecznie zapraszamy, wynika, że przygotowano już ponad 120 projektów z myślą o wsparciu przedsiębiorczości wśród kobiet lub ich aktywizacji na rynku pracy. Łączna wartość wszystkich tego typu inicjatyw wynosi niemal 233 mln zł, z czego 85 proc. (198 mln zł) stanowi dofinansowanie z Funduszy Europejskich.

Doskonały przykład wsparcia kobiet to wdrażany przez warszawską fundację Fundusz Współpracy projekt „Równość szans w biznesie – praktyczne narzędzie realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn w przedsiębiorstwach”. Jego celem jest praktyczne wykorzystanie narzędzia wspierającego równość szans kobiet i mężczyzn na stanowiskach kierowniczych oraz zwiększanie udziału kobiet w procesach decyzyjnych. Narzędzie to zostanie dostosowane do wymagań średnich firm oraz poddane pilotażowi w 40 z nich, aby sprawdzić jego atrakcyjność, skuteczność i przydatność w praktyce. Projekt, który realizowany jest w ramach Działania 2.1. w PO WER ma wartość blisko 1,5 mln zł, zaś jego dofinansowanie ze środków unijnych wynosi ponad 1,25 mln zł.

„Polskie Agencje Zatrudnienia centrami skutecznej aktywizacji kobiet” to kolejna ogólnopolska inicjatywa adresowana do kobiet. Realizuje je Blitzproject Group z Warszawy. Partnerami są Wielkopolskie Centrum Rozwoju Zawodowego oraz Hochschule der Bundesagentur für Arbeit (HdBA). W efekcie realizacji projektu do 30 kwietnia 2019 roku uruchomiony zostanie ogólnodostępny i bezpłatny Portal Aktywizacji Zawodowej. Umożliwi on poszukującym pracy kobietom (ale także mężczyznom), rejestrację, dostęp do szkoleń multimedialnych oraz przeprowadzanie badań kompetencji. Wartość projektu wynosi 1,34 mln zł, z czego 1,27 mln zł to wsparcie z programu PO WER.

Przedsiębiorcze działają w regionach

Zdecydowanie bardziej wymierne są działania wspierające kobiety z zakresu przedsiębiorczości na poziomie regionalnym, nakierowane na przekazanie im konkretnej pomocy merytorycznej oraz finansowej. Przykładem takiej inicjatywy może być np. „Program wsparcia przedsiębior-

czości wśród kobiet”, zrealizowany w województwie podkarpackim przez Instytut Doskonalenia Kadr i Administracji. Swym działaniem objął on 11 powiatów, gdzie 120 kobiet uzyskało 42,6 tys. zł w formie bezzwrotnej dotacji na założenie własnej firmy (w tym 24 tys. zł na inwestycje oraz 18,6 tys. zł wsparcia pomostowego przez 12 miesięcy). Na realizację programu Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego (RPO WP) 2014-2020 przeznaczył blisko 4,5 mln zł, przy łącznej wartości projektu 5,2 mln zł.

Podobne wsparcie zaoferowało swoim mieszkańcom województwo dolnośląskie. Program pn. „Sukces jest Kobietą” pomógł w założeniu własnej działalności około 100 kobietom pozostającym bez pracy, w wieku powyżej 30 roku życia. Działania projektowe podjęto na terenach 15 z 26 powiatów województwa dolnośląskiego. Dofinansowanie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego (RPO WD) 2014-2020 wyniosło nieco ponad 4,2 mln zł, natomiast łączna wartość projektu to blisko 5 mln zł.

Przetłamanie lokalnego monopolu na przedszkola

W Pile niedawno zostało otwarte pierwsze niepubliczne przedszkole, uwzględniające potrzeby dzieci niepełnosprawnych oraz z zaburzeniami rozwojowymi. Ten sukces miejscowe rodziny zawdzięczają kolejnej kobiecie z inicjatywą – Pani Małgorzacie Sakowicz-Suwarzy. Na swój pomysł stworzenia przedszkola bez barier „Dzieci są naj-

ważniejsze” otrzymała z wielkopolskiego RPO blisko 100 tys. zł (WRPO 2014-2020 Poddziałanie 8.1.1 Edukacja przedszkolna). Z własnych środków zainwestowała jedynie 17 tys. zł.

Inwestycja zaowocowała przede wszystkim zwiększeniem szans edukacyjnych dzieci niepełnosprawnych, zamieszkujących Piłę i okolice. Przedszkole, jako jedyne w powiecie, czynne jest od 6.30 rano do 17.00, także w wakacje i ferie. Umożliwia to z kolei rodzicom dzieci podjęcie pracy na pełnym etacie przez 8 godzin dziennie. A region zyskał dodatkowe miejsca pracy. To już nie jest sytuacja win-win, to win-win-win!

Od „Torcika” do Festiwalu Ciast

Ogólnopolską karierę zrobiła twórczyni Artystycznej Pracowni Cukierniczej „Torcik” z Zielonej Góry – Pani Kinga Jakimowicz. Swój sukces osiągnęła dzięki dotacji uzyskanej z programu realizowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze „Lubuski Przedsiębiorca”, dofinansowanego ze środków unijnych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (w latach 2010-2014). Wydano w nim blisko 7,3 mln zł na rozpoczęcie własnej działalności. Do projektu zgłosiło się wówczas prawie 4 tys. osób, na szkolenia zakwalifikowano 350 z nich, zaś dotacje na założenie firmy przyznano 146 uczestnikom. Wśród nich była Kinga Jakimowicz, która marzyła o otwarciu cukierni, aby dostarczać wypieki okolicznościowe. Tym, co wyróżniało cukiernię „Torcik” na tle konkurencji, były oferowane w niej produkty. Obok tradycyjnych wypieków i tortów znalazły się w niej rów-

niez specjały dla osób wymagających specjalnej diety, np. dla diabetyków czy alergików. Pomysłodawczyni własnego biznesu nie od razu uzyskała dotację unijną. Udało się jej to dopiero za drugim razem, ale pierwotna porażka nie zniechęciła Pani Kingi do realizacji swoich zamierzeń. Wręcz odwrotnie, podniosła jej wewnętrzną motywację. To właśnie kobieca determinacja doprowadziła właścicielkę cukierni do tego sukcesu!

Pomimo, iż program „Lubuski Przedsiębiorca” nie był skierowany wyłącznie do kobiet, to właśnie one potrafiły z niego skorzystać. Na 146 dotacji aż 61 proc. przyznano paniom!

Kobiety z inicjatywą mogą uzyskać wsparcie z Funduszy Europejskich we wszystkich 16 województwach w Polsce. Paleta rodzajów wsparcia z każdego RPO przedstawia się jednak nieco inaczej – dostosowana jest do indywidualnych potrzeb w poszczególnych regionach.

Regiony wspomagają matki i kobiety pracujące

1. Województwo dolnośląskie (RPO WD)

Na Dolnym Śląsku kobiety mogą liczyć przede wszystkim na wsparcie dotyczące kwestii związanych z godzeniem życia zawodowego z prywatnym.

Jedną z propozycji RPO WD jest aktywizacja zawodowa osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 poprzez tworzenie i rozwijanie miejsc opieki. Program „Sukces jest kobietą” przewiduje udzielenie dotacji na stworzenie własnych firm dla 100 kobiet biorących udział w projekcie. Jego wartość to blisko 5 mln zł, z czego 4,2 mln zł stanowi dofinansowanie ze środków unijnych.

„Kobiety w działaniu” to projekt o mniejszej skali, co nie oznacza, że mniej ciekawy. W jego ramach 48 bezrobotnych kobiet w wieku 15–24 lata z województwa dolnośląskiego odbyło bezpłatne szkolenie w zawodzie florysta i robotnik gospodarczy, dzięki czemu będą mogły rozpocząć pracę w nowym zawodzie. Dofinansowanie tego projektu ze środków programu Wiedza Edukacja Rozwój wyniosło 92 proc. czyli niecałe 650 tys. zł.

2. Województwo kujawsko-pomorskie (RPO WK-P)

W tym regionie na uwagę zasługują dwie inicjatywy unijne dla kobiet. Pierwsza z nich dotyczy wsparcia dla osób biernych zawodowo w postaci dotacji na założenie działalności gospodarczej. Nabory prowadzone są przez Urzędy Pracy.

Druga z propozycji przewiduje pomoc w znalezieniu pracy osobom opiekującym się dziećmi w wieku do lat 3 poprzez sfinansowanie opieki nad nimi. Do rozdysponowania na ten cel jest 18,1

mln zł. Program skierowano do wszystkich rodziców powracających na rynek pracy, ale w większości korzystają z niego właśnie matki dzieci.

3. Województwo lubelskie (RPO WL)

Na terenie Lubelskiego panie również mogą skorzystać z dedykowanych dla siebie programów. „Kobieta skuteczną przedsiębiorcą” jest przykładem takiej inicjatywy. W ramach projektu około 100 niepracujących kobiet w wieku powyżej 30 lat uzyskało po 23 tys. zł na utworzenie własnych firm oraz 11 tys. zł na półroczne koszty prowadzenia działalności. Część uczestniczek utworzyło w swoich przedsiębiorstwach co najmniej jedno dodatkowe miejsce pracy.

Środki dla kobiet – przedsiębiorców wypłacano od marca 2017 roku do października 2018. Łącznie było to niespełna 4,5 mln zł, z czego 3,8 mln zł stanowiło dofinansowanie z lubelskiego RPO.

„Kobieta przedsiębiorcza” to kolejny projekt dla mieszkanki Lubelszczyzny, prowadzony przez Fundację Eco z Lublina. W ramach tej inicjatywy 50 bezrobotnych kobiet otrzymało bezpłatne porady i szkolenia, a kolejne 40 uzyskało po blisko 24 tys. zł dotacji na stworzenie firmy oraz 12 tys. zł na koszty jej prowadzenia przez rok. RPO województwa lubelskiego 2014–2020 przeznaczyło na ten cel prawie 1,7 mln zł, a całkowita wartość projektu to blisko 2 mln zł. Zainteresowane panie zapraszamy serdecznie do udziału – nabór trwa do końca maja 2019 roku.

4. Województwo lubuskie (RPO WL 2020)

W tym regionie fundusze unijne dla kobiet dostępne są głównie w dwóch obszarach:

1. Aktywizacja zawodowa, finansowana przez Program PO WER oraz RPO Lubuskie 2020).
2. Kursy i szkolenia językowe, informatyczne i zawodowe, finansowane przez PO WER, PO PC oraz RPO Lubuskie 2020.

W tym regionie dostępne były również środki unijne na wsparcie opieki nad dziećmi do lat 3.

5. Województwo łódzkie (RPO WŁ)

Panie z tego regionu mają z czego wybierać, jeśli chodzi o przygotowane dla nich wsparcie z Funduszy Europejskich. Program bezzwrotnego wsparcia przedsiębiorczości „Kobieta w biznesie” oferuje niepracującym mieszkankom Łodzi i okolic powyżej 29 roku życia pomoc w powrocie do aktywności zawodowej poprzez stworzenie dogodnych warunków do założenia i utrzymania własnych firm przez 12 miesięcy. Projekt prowadzony jest przez Fundację Kobiet, a jego wartość sięga blisko 3 mln zł, zaś kwota jego dofinansowania ze środków łódzkiego RPO na lata 2014-2020 to 2,5 mln zł. (Priorytet VIII Zatrudnienie na wsparcie przedsiębiorczości).

Niemal w całości kobiecy, bo przewidujący udział 28 kobiet i tylko czterech mężczyzn, był projekt „Koliberek w Łowiczu”. Dofinansowany z RPO WŁ kwotą 850 tys. zł projekt przez 2 lata (2016–2018) wspierał aktywizację zawodową osób opiekujących się dziećmi do lat 3. Podobny cel przyświecał innej inicjatywie, ułatwiającej powrót do pracy opiekunom małych dzieci, zatytułowanej „Mama w pracy”. Projekt dofinansowano z RPO WŁ identyczną kwotą w wysokości 850 tys. zł.

6. Województwo mazowieckie (RPO WM)

Przykładem inicjatywy przygotowanej wyłącznie z myślą o potrzebach kobiet jest projekt „Mama wraca do pracy”, realizowany na Mazowszu już od 2004 roku. W ramach tej inicjatywy młode matki mogły uzyskać dofinansowanie na tworzenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie żłobków, klubów dziecięcych lub dziennego opiekuna. Realizacja projektów umożliwi m.in. powrót do pracy osobom po urlopach macierzyńskich, rodzicielskich i wychowawczych, które sprawują opiekę nad dziećmi do lat 3.

Inicjatywa, dofinansowana w większości ze środków mazowieckiego RPO, była kontynuowana w kolejnych perspektywach budżetowych i jest dostępna także w obecnej na lata 2014–2020. Więcej na ten temat można dowiedzieć się bezpośrednio w Wojewódzkim Urzędzie Pracy, który zajmuje się naborem wniosków w tym projekcie.

7. Województwo małopolskie (RPO WM)

Panie z Małopolski również mogą liczyć na specjalne względy z Funduszy Europejskich, a mają z czego wybierać! RPO tego województwa przygotował dla nich projekty podnoszenia kwalifikacji, aktywizacji zawodowej oraz wsparcie na zakładanie firmy. Wszystko to w projekcie pn. „Staż, etat, własna firma – sprawdź, na jakie wsparcie możesz liczyć”. Oprócz tego mamy mogły skorzystać z pomocy w opiece nad dziećmi w projekcie pt. „Nowe żłobki i przedszkola – czyli FE z myślą o pracujących mamach”. W obecnej perspektywie przygotowanych jest pięć tego rodzaju projektów.

„Aktywne kobiety subregionu tarnowskiego” to aktualny projekt skierowany do niepracujących kobiet powyżej 30 roku życia, zamieszkałych w Tarnowie i okolicach. Uczestniczki mogą liczyć na doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy, płatne czteromiesięczne staże, szkolenia zawodowe oraz dodatek relokacyjny wysokości 5 tys. zł.

W lipcu br. rozpoczął się kolejny „damski” projekt pn. „Aktywizacja zawodowa bezrobotnych kobiet w wieku 30 lat i więcej w powiecie limanowskim”. Celem akcji jest zwiększenie szans zatrudnienia 50 bezrobotnych mieszanek powiatu powyżej 30 roku życia. Uczestniczki mogą liczyć na wsparcie w formie: staży, subsydiowanego zatrudnienia, prace interwencyjne, dofinansowanie wynagrodzenia (dla bezrobotnych powyżej 50 roku życia) oraz sfinansowania wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. Prowadzony przez Powiatowy Urząd Pracy w Limanowej projekt ma wartość ponad 930 tys. zł, z czego dofinansowanie unijne z małopolskiego RPO na lata 2014–2020 wyniosło 733 tys. zł. Rekrutacja do I edycji co prawda już się zakończyła, ale w marcu 2019 roku rozpocznie się kolejna.

Interesującą propozycją dla małopolskich kobiet jest projekt zatytułowany „Siła Kobiet”, w którym mogły brać udział nawet nastolatki. Był on przewidziany dla pań w wieku 15–29 lat zamieszkujących powiat tarnowski, dąbrowski lub brzeski. Projekt przewidywał m.in. pomoc w określeniu ścieżki zawodowej, dofinansowanie cztero- lub sześciomiesięcznych staży zawodowych oraz bony na zasiedlenie w kwocie 5 tys. zł. Realizacja potrwa do końca 2018 roku.

Galicyjskie Centrum Edukacji poprowadziło z kolei projekt adresowany do mieszanek gmi-

ny miejskiej Kraków, wspomagający znalezienie i utrzymanie zatrudnienia 58 kobiet w wieku 50+. Projekt pt. „Życie zaczyna się po 50-tce” był realizowany od czerwca 2016 roku do marca 2018 roku, a jego wartość wyniosła blisko 800 tys. zł, w tym dofinansowanie unijne z RPO WM to prawie 672 tys. zł.

8. Województwo opolskie (RPO WO)

O swoich mieszkankach nie zapomniał również opolski RPO. W obecnej perspektywie mają one do dyspozycji kilka ciekawych inicjatyw. 31 listopada 2018 roku Centrum Edukacji AC-Expert zakończyło projekt pn. „Kobiety w biznesie”, który zapewniał przedsiębiorczym kobietom z regionu blisko 24 tys. zł bezzwrotnej dotacji na założenie działalności gospodarczej. Projekt miał wartość blisko 2 mln zł, w tym 1,7 mln zł stanowiło dofinansowanie unijne.

Identyczny tytuł nosił projekt prowadzony przez Centrum Innowacyjnego Biznesu w Nysie. Projekt przewidywał 25 tys. zł dotacji na założenie działalności gospodarczej dla 40 kobiet. Jego celem był wzrost liczby przedsiębiorstw zdolnych do trwałego funkcjonowania, tworzonych przez kobiety bezrobotne i bierne zawodowo z województwa opolskiego. Oprócz dotacji na założenie własnej firmy przewiduje on jej utrzymanie przez co najmniej 12 miesięcy oraz wsparcie doradczo-szkoleniowe. Wartość tej inicjatywy to przeszło 2 mln zł, a nabór do niej zakończył się na początku października 2018 roku.

„Od pomysłu do biznesu” to tytuł projektu dedykowanego kobietom z Opolskiego w wieku 29+, który zakładał kompleksowe wsparcie dla 72 pań przygotowujących się do założenia i efektywnego prowadzenia działalności gospodarczej. Dla 80 proc. uczestniczek przewidziano po niespełna 24 tys. zł dotacji na założenie działalności oraz po 1 tys. zł miesięcznie na jej kontynuowanie przez sześć miesięcy, przy czym działalność należało utrzymać przez przynajmniej rok od zakończenia szkoleń, czyli do końca września 2019 roku. Całkowite dofinansowanie projektu z Funduszy Europejskich wyniosło 3,7 mln zł.

9. Województwo podlaskie (RPO WP)

Projekt o ciekawej nazwie „Szansa jest kobietą” jest dowodem na to, że w województwie podlaskim wspiera się przedsiębiorczość pań. Prowadzony przez Fundację Rozwoju Przedsiębiorczości w Suwałkach projekt przewidywał pomoc w założeniu i prowadzeniu przez rok działalności gospodarczej dla niepracujących kobiet w wieku od 30 roku życia. Wartość projektu realizowanego na terenie Suwałk i okolicznych powiatów od lutego 2016 roku do lipca 2017 roku wyniosła niecałe 280 tys. zł, z czego aż 237 tys. zł pochodziło ze środków podlaskiego RPO.

„Aktywna i niezależna – wsparcie aktywności zawodowej kobiet opiekujących się osobą zależną” to kolejna inicjatywa skierowana do niepracujących pań w wieku powyżej 30 lat. Mieszkanki powiatu sokólskiego i białostockiego, które na co dzień sprawują opiekę nad osobą zależną, w ramach projektu mogły liczyć na trzymiesięczne staże zawodowe z wynagrodzeniem netto około 1 tys. zł, zwrot kosztów dojazdu oraz opieki nad osobą zależną na czas uczestnictwa we wszystkich grupowych formach wsparcia. Projekt realizowany był od marca 2017 roku do maja 2018 roku.

Celem projektu pn. „Aktywne na rynku pracy” było przeszkolenie zawodowe, a następnie zapewnienie zatrudnienia kilkudziesięciu kobietom w wieku 30+ pozostającym bez pracy. Uczestniczki miały zagwarantowane pięć miesięcy stażu zawodowego z wynagrodzeniem 1 tys. zł netto za każdy miesiąc. Podobnie jak w poprzednim projekcie, dopłacano uczestniczkom 120 zł na koszty dojazdu oraz 410 zł miesięcznie, jeśli musiały sprawować opiekę nad dzieckiem do 7 lat lub osobą zależną.

10. Województwo podkarpackie (RPO WP)

Podkarpackie to jedno z najbardziej aktywnych województw, jeśli chodzi o możliwości dofinansowania aktywności zawodowej kobiet. Prowadzony przez Stowarzyszenie Park Inicjatyw projekt „Kobiety na start!” ma na celu wsparcie zawodowe 72 kobiet powyżej 29 roku życia, pozostających bez pracy, zamieszkujących powiaty: jasielski, strzyżowski, brzozowski, przemyski ziemski, leski, bieszczadzki, niżański, lubaczowski, kolbuszowski, leżajski, przeworski. Rekrutację do projektu prowadzono od lutego do kwietnia 2018 roku w czterech edycjach, natomiast jego realizacja potrwa do końca lutego 2019 roku. Dzięki nowym kwalifikacjom zawodowym, doświadczeniu i nabytym kompetencjom po zakończeniu programu pracę powinno podjąć przynajmniej 39% uczestniczek projektu.

Szkolenia, a także trwające 9 miesięcy staże zawodowe z wynagrodzeniem 1750 zł miesięcznie przewidziano również w projekcie pod nazwą „Pracujące Kobiety Podkarpacia”. Jego celem było podniesienie poziomu aktywności zawodowej 75 bezrobotnych kobiet w wieku 29+. Zakończony w połowie 2018 roku projekt miał wartość

1,8 mln zł, w tym 1,7 mln to dofinansowanie RPO WP na lata 2014–2020.

Mieszkancki powiatów: dębickiego, ropczycko-sędziszowskiego, mieleckiego i kolbuszowskiego również mogą liczyć na unijne wsparcie. „Czas na aktywizację kobiet” to hasło, będące jednocześnie tytułem projektu zrealizowanego przez Towarzystwo Altum Programy Społeczno-Gospodarcze z Dębicy. Inicjatywa miała na celu zwiększenie możliwości zatrudnienia ponad 100 pań pozostających bez pracy. Dzięki jej realizacji wszystkie uczestniczki zwiększyły posiadaną wiedzę i kwalifikacje, a 49% z nich otrzymało pracę. Akcja zakończyła się w 2017 roku, a jej wartość wyniosła ponad 1,8 mln zł, z czego ok. 1,6 mln zł otrzymała z RPO WP.

Z kolei w marcu 2018 roku zakończył się projekt o nazwie „Potencjał Podkarpackich Kobiet”. Jego celem było zwiększenie kwalifikacji zawodowych 80 bezrobotnych kobiet z województwa podkarpackiego w wieku 29+. Oprócz udziału w szkoleniach uczestniczkom zaproponowano także półroczne staże zawodowe z wynagrodzeniem 1750 zł miesięcznie. Projekt miał wartość blisko 1,9 mln zł, z czego 1,6 mln zł stanowiło dofinansowanie z RPO WP.

11. Województwo pomorskie (RPO WP)

Unijne wsparcie nowych mikrofirm prowadzonych przez kobiety oferowane jest aż przez cztery projekty dofinansowane z RPO WP. „Klub Kobiet Przedsiębiorczych – kompleksowe wsparcie w rozpoczęciu działalności gospodarczej” to nazwa dwóch z nich, prowadzonych w powiatach bytowskim i słupskim w 2017 roku przez Fundację Partycypacji Społecznej. W obydwu przypadkach przewidziano łączne wsparcie w wysokości 2 mln zł dla 48 kobiet zamieszkujących obszary o wysokiej stopie bezrobocia i niskim poziomie aktywności.

W 2017 roku Agencja Rozwoju Pomorza zorganizowała podobny projekt, wspomagający damską przedsiębiorczość. „Pomorzanki w biznesie” to inicjatywa wspierająca rozpoczęcie działalności gospodarczej 64 bezrobotnych kobiet w wieku powyżej 30 lat. Wartość projektu wyniosła niepełna 3 mln zł.

„Aktywna i Niezależna – Program Wsparcia Przedsiębiorczości Kobiet” to nazwa innego pomorskiego projektu skierowanego do 125 niepracujących mieszkanek 22 wybranych powiatów województwa pomorskiego od 30 roku życia. Projekt realizowany był do końca sierpnia 2018 roku przez spółkę Profesja CAZ.

12. Województwo świętokrzyskie (RPO WŚ)

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 bezpośrednio do kobiet kieruje programy prozdrowotne. Jeśli chodzi o wsparcie dotyczące aktywności zawodowej czy też opieki nad małym dzieckiem, pozostają one w grupie osób preferowanych. Jednym z przykładów jest projekt „Opieka dla dziecka = praca dla rodzica” prowadzony przez Stowarzyszenie Integracja i Rozwój z Kielc. Jego celem akcji było umożliwienie powrotu do aktywności zawodowej młodym rodzicom z województwa świętokrzyskiego, sprawującym opiekę nad dziećmi do lat 3. Z pomocy w ramach projektu skorzystało 75 rodziców, w tym 71 matek. Dzięki projektowi 23 kobiety zostały zatrudnione jako opiekunki do dzieci. Projekt realizowano od listopada 2016 roku do października 2018 roku. Jego wartość wyniosła blisko 1,2 mln zł, zaś jego dofinansowanie z RPO WŚ wyniosło prawie 1,1 mln zł.

13. Województwo śląskie (RPO WŚL)

W województwie śląskim na trzy programy przygotowane z myślą o aktywizacji zawodowej kobiet przeznaczono łącznie 3,3 mln zł, w tym 2,8 mln zł stanowi dofinansowanie unijne ze środków RPO WŚL. Projekt „Pewna Swoich Możliwości – kursy i staże zawodowe dla kobiet w zawodach deficytowych” pochłonął większą część całego budżetu – jego wartość to 1,86 mln zł, a 85 proc. tej kwoty stanowią Fundusze Europejskie. W ramach projektu do końca sierpnia 2019 roku 140 niepracujących mieszkanek centralnej części województwa w wieku 30+ weźmie udział w szkoleniach zwiększających kompetencje na rynku pracy.

Dwa pozostałe projekty dla pań z województwa śląskiego czyli „Wsparcie kobiet powyżej 29 roku życia pozostających bez zatrudnienia w procesie aktywizacji zawodowej” oraz „Klub Kobiet Aktywnych, czyli sukces w szpilkach” zakończyły się w tym roku. Szkoleniami zawodowymi objęto w nich około 90 kobiet.

14. Województwo warmińsko-mazurskie (RPO WWM)

Unijne wsparcie dedykowane kobietom zamieszkującym tereny Warmii i Mazur to przede wszystkim inicjatywy ułatwiające powrót lub wejście na rynek pracy osobom sprawującym opiekę nad dziećmi do lat 3. Do połowy 2018 roku młode mamy (ale także ojcowie) mieli możliwość uczestniczenia w jednym z trzech projektów oferujących pomoc rodzicom w tym zakresie, a prowadzonych przez Warmińsko-Mazurski Zakład Doskonalenia Zawodowego w Olsztynie. W subregionie olsztyńskim wdrażana była inicjatywa „Aktywny rodzic”. Dofinansowanie ze środków warmińsko-mazurskiego RPO na ten cel wyniosło 3,7 mln zł, przy całkowitej wartości projektu na poziomie 4,3 mln zł.

Przygotowany dla subregionu elbląskiego projekt „Brzdąc i praca to się opłaca!” miał wartość niecałych 3,8 mln tys. zł, zaś wkład z Funduszy Europejskich na ten cel sięgnął 3,2 mln zł.

Inicjatywy te zostały zaprojektowane z myślą o rodzicach dzieci do lat 3, którzy nie pracują ze względu na obowiązek opieki nad dziećmi, ale pragną powrócić do pracy. Celem działań projektowych

było zwiększenie szans wejścia lub powrotu na rynek pracy młodym matkom i ojcom poprzez pokrycie kosztów opieki nad dzieckiem oraz wsparcie aktywizacyjne dla najbardziej potrzebujących. Dla wszystkich uczestników przewidziano współfinansowanie kosztów opieki nad dziećmi – 95 proc. dla osób oddających swą pociechę pod opiekę instytucjonalną i ok. 93 proc. dla osób angażujących dla swoich dzieci legalną nianię. Dla uczestników korzystających z opieki niani przewidziano również doradztwo merytoryczne w zakresie ich rejestracji i rozliczania w ZUS. Po wyłonieniu osób najbardziej potrzebujących (ok. 25 proc. spośród osób zakwalifikowanych), zapewniono im szkolenia wraz z pośrednictwem pracy, umożliwiające skuteczny powrót na rynek pracy.

15. Województwo wielkopolskie (WRPO)

Dla pań mieszkających w Wielkopolsce, które pragną zmienić swoją sytuację zawodową, wielkopolski RPO przygotował pięć projektów o łącznej wartości 6,36 mln zł. Wkład programu regionalnego na ich realizację wyniósł 5,4 mln zł. Trzy z nich zakładały udzielanie bezwrotnych dotacji na otwarcie własnego biznesu dla kilkudziesięciu kobiet z wybranych gmin województwa. Projekty: „Kobiety Biznesu”, „Przedsiębiorcze kobiety” oraz „Własny biznes szansą dla kobiet” miały wartość 1,9 mln zł każdy, a 85 proc. pochodziło ze środków unijnych.

Fundusze Europejskie mogą mieć wpływ na życie kobiet także poprzez wzrost jakości usług medycznych, profilaktyczne programy zdrowotne czy np. warsztaty z zakresu sztuki rozwoju osobistego. Pośrednią korzyść dla kobiet stanowią również projekty z zakresu rozwoju turystyki i rekreacji, które dzięki wsparciu z UE inwestują w nowe obiekty sportowo-rekreacyjne oraz renowację zabytków.

16. Województwo zachodniopomorskie (RPO WZ)

W tym regionie wsparcie kobiet prowadzone jest bardziej kompleksowo poprzez realizację przez Wojewódzki Urząd Pracy dużej inicjatywy pozakonkursowej pod nazwą „Zachodniopomorskie Małe Skarby”.

Projekt ma na celu zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat, a także wzrost za-

foto: lightpoet (Shutterstock)

trudnienia i powrót na rynek pracy 700 rodzicom dzieci, którzy nie mogą podjąć zatrudnienia ze względu na obowiązek sprawowania opieki nad nimi. Powracający do pracy rodzic może starać się o refundację pobytu pociechy w żłobku (do 1140 zł miesięcznie), klubie dziecięcym (do 760 zł miesięcznie), u opiekuna dziennego (do 1140 zł miesięcznie) lub niani (do 2375 zł miesięcznie).

Pierwszy nabór do projektu, realizowanego ze środków zachodniopomorskiego RPO, ogłoszono w sierpniu 2018 roku. Pomocą objęto wtedy 481 osób. Już pierwszego dnia o możliwość uzyskania wsparcia starały się 142 mamy i 3 ojcow. Kolejny nabór miał miejsce w październiku br. – zakwalifikowano wówczas kolejne 215 osób. Refundację będzie można otrzymywać maksymalnie przez 12 miesięcy.

Wymienione powyżej przykłady projektów wspomagających kobiety w realizacji zawodowych i osobistych planów to jedynie niewielka część wszystkich możliwości, jakie oferuje im Unia Europejska. Zbliżający się 2019 rok otwiera przed aktywnymi i przedsiębiorczymi reprezentantkami płci pięknej kolejny rozdział pełen nowych możliwości wykorzystania Funduszy Europejskich na rozwijanie swoich potrzeb, kompetencji, umiejętności i życiowych planów. Pełną informację na temat dostępnych projektów znaleźć można na oficjalnej stronie funduszy: www.funduszeuropejskie.gov.pl.

Z nadchodzącym nowym rokiem życzymy Wszystkim Paniom takiej determinacji w dążeniu do celu, jaka towarzyszyła naszym babkom 100 lat temu podczas walki o równouprawnienie i pełne prawo wyborcze w Polsce!

Artykuł powstał na podstawie materiałów zebranych przez konsultantów Sieci Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich, która obchodzi w tym roku 10-lecie istnienia.

OLA MAKOWIECKA

Zostań programistą dzięki Funduszom Europejskim

Od 27 września 2018 roku trwa rekrutacja uczestników do ogólnopolskiego projektu PROGRAMATOR. Pierwszy nabór zakończył się 12 października. Kandydaci, którzy wypełnią formularz w późniejszym terminie, będą kierowani na kolejny nabór. Planowane jest przeprowadzenie co najmniej trzech naborów do marca 2019 roku.

Mogą się do niego zgłaszać osoby nie znające się na programowaniu i nie mające doświadczenia w branży IT, które chciałyby się przekwalifikować. Na sfinansowanie udziału w szkoleniach programistycznych uczestnicy projektu uzyskają

nieoprocentowane pożyczki, które mogą zostać umorzone.

Projekt dofinansowano dzięki środkom na Działanie 4.1 Innowacje Społeczne w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER). Za realizację odpowiada Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych oraz spółka Asistera. PROGRAMATOR zakłada udzielanie nieoprocentowanych pożyczek (maksymalnie 18 tys. zł) na różne formy kształcenia w zakresie programowania, w pakiecie z działaniami służącymi podnoszeniu kompetencji zawodowych, w tym dotyczącymi pozyskania lub zmiany miejsca pracy.

Uczestnikom zostanie zaproponowanych do wyboru czternaście ścieżek kształcenia. W pierwszym naborze będzie uruchomionych sześć z nich:

1. Programista Front end Angular JS

Zajmuje się projektowaniem, implementacją, rozwojem i utrzymaniem warstwy front-endu z wykorzystaniem platformy programistycznej Angular. Na ścieżce znajdują się kursy: podstawy protokołu HTTP, programowanie w języku JavaScript, praca z repozytorium kodu Git, AngularJS oraz dotyczące efektywnych metod pracy.

2. Programista Frontend React

Zajmuje się kreatywnym opracowywaniem i implementacją zaprojektowanych wcześniej „layoutów” programów oraz tworzeniem aplikacji, z wykorzystaniem biblioteki języka programowania JavaScript – React.js. Kompetencje zawodowe, które uzyska uczestnik kształcenia, obejmują programowanie w języku JavaScript, znajomość HTML5 i CSS3, protokołu HTTP oraz umiejętność pracy z wykorzystaniem Biblioteki React.

3. Programista JAVA

Zajmuje się projektowaniem, kodowaniem i rozwojem aplikacji „backendowych” w języku Java. Absolwenci ścieżki będą potrafili programować w języku Java z wykorzystaniem frameworka Spring Framework/Hibernate oraz w HTML5. Dodatkowo uzyskają znajomość protokołu HTTP i architektury współczesnych aplikacji webowych, podstaw relacyjnych i nierelacyjnych baz danych oraz języka SQL.

4. Programista Python

Projektuje, koduje i rozwija aplikacje webowe w języku Python. Język Python jest łatwy w nauce, zaś jego zastosowanie bardzo szerokie. Programiści Python poszukiwani są zarówno przez firmy komercyjne, jak i instytuty badawcze oraz naukowe. Na ścieżce znajdują się kursy wprowadzające: podstawy HTML i CSS, podstawy protokołu HTTP, bazy danych oraz programowanie w języku Python.

5. Programista aplikacji mobilnych Android

Tworzy, rozwija i zajmuje się utrzymaniem aplikacji mobilnych na platformę Android z wykorzystaniem języka Java/Kotlin oraz wykorzystuje protokoły i formaty wymiany danych HTTP/1.1, JSON/XML, RESTful API. Na ścieżce znalazły się kursy: podstawy protokołu HTTP i architektura współczesnych aplikacji webowych, programowanie w języku Java, programowanie aplikacji mobilnych systemu Android, praca z repozytorium kodu system Git.

6. WEB Frontend

Ścieżka dla osób zainteresowanych nie tylko kodowaniem, ale również zagadnieniami użyteczności i projektowania interfejsów. Absolwent ścieżki będzie potrafił przeprowadzić badania z użytkownikami,

jak również opracować i przeprowadzić testy prototypu. Na ścieżce znajdują się także kursy HTML5, CSS oraz programowanie w JavaScript.

Każdy uczestnik projektu PROGRAMATOR jest uprawniony do jednorazowego otrzymania wsparcia. Szkolenie programistyczne trwa nie dłużej niż 12 miesięcy. Uczestnik projektu może uzyskać umorzenie w wysokości 25 proc. pożyczki w sytuacji ukończenia całego szkolenia, zgodnie z wybraną ścieżką edukacyjną. Natomiast osoba, która ukończy szkolenie i w czasie 6 miesięcy od jego zakończenia znajdzie zatrudnienie na stanowisku programisty lub zbieżnym ze zdobytymi kwalifikacjami, będzie zwolniona ze spłaty pożyczki (uzyska umorzenie do 100 proc. wartości pomocy zwrotnej). Warunkiem koniecznym jest podpisanie przez uczestnika w tym czasie umowy o pracę, umowy cywilnoprawnej lub podjęcie indywidualnej działalności gospodarczej i uzyskanie zlecenia na zadania z obszaru programowania.

W projekcie mogą uczestniczyć osoby dorosłe, które:

- posiadają przynajmniej średnie wykształcenie;
- nie mają wyższego wykształcenia informatycznego i nie kształcą się na kierunku informatycznym;
- nie posiadają doświadczenia zawodowego w działalności związanej z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki (w czasie ostatnich trzech lat przed przystąpieniem do projektu).

Rekrutacja trwa do marca 2019 roku.

Jak można się zgłosić do projektu?

Rekrutacja do projektu jest wieloetapowa. Kandydaci muszą uzyskać pozytywny wynik testu kompetencyjnego. Ocenie podlega także zdolność kredytowa kandydata. Ostatnim etapem rekrutacji będzie tzw. szkolenie próbne czyli dwutygodniowe szkolenie (obejmujące 20 godzin × 45 min.) z zakresu programowania, zakończone egzaminem i kwalifikujące uczestnika do udziału w szkoleniu programistycznym.

Więcej informacji:

<http://asistera.pl/programator.html>

ANETA KOMOSA

Międzynarodowa współpraca się opłaca

W Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój rozpoczęła się realizacja dwóch ogólnopolskich projektów grantowych. Do każdego z nich mogą zgłosić się beneficjenci projektów dofinansowanych z EFS, aby otrzymać dodatkowe środki na współpracę ponadnarodową.

W efekcie nastąpić ma rozszerzenie rezultatów projektów standardowych o nowe rozwiązanie – dodatkową wartość, możliwą do uzyskania dzięki współpracy z partnerem z UE. Wnioski o takie granty przyjmowane są od 1 listopada br.

Grant do 100 tys. zł może zostać przyznany beneficjentowi projektu standardowego realizowanego w zakresie celów tematycznych 8–11, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój lub z Regionalnego Programu Operacyjnego w perspektywie finansowej 2014–2020.

Pierwszy z projektów pod nazwą „Ścieżki współpracy – wsparcie dla podmiotów wdrażających współpracę międzynarodową” prowadzi Fundacja Fundusz Współpracy z Warszawy. Szczegóły o projekcie, w tym o naborach wniosków o granty, udostępniono na stronie internetowej www.sciezkiwspolpracy.pl.

Drugi projekt „Międzynarodowa Współpraca się Opłaca” realizowany jest przez firmę Profesja Caz z Poznania. Na stronie www.grupaprofesja.com/mwso/ podane są informacje dotyczące projektu i naborów wniosków o granty. Dostępna pula środków wynosi 10 mln zł. Przedmiotem grantu jest rozszerzenie projektów dofinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego o element współpracy ponadnarodowej. O dofinansowanie mogą ubiegać się beneficjenci projektów standardowych, realizowanych w zakresie celów tematycznych 8–11, współfinansowanych z EFS w ramach PO WER lub RPO w perspektywie finansowej 2014–2020.

Jest to pierwszy tego rodzaju projekt w Polsce realizowany przez operatora grantów. Daje szansę na osiągnięcie lepszych rezultatów oraz zdobycie doświadczenia we współpracy z partnerem

zagranicznym. Grantobiorcy będą mogli wypracować, zaadaptować oraz wdrożyć nowe rozwiązania w partnerstwie z podmiotami z krajów należących do Unii Europejskiej.

Dlaczego „Międzynarodowa współpraca się opłaca”?

Korzyści to:

- do 100 tys. zł na współpracę ponadnarodową,
- wsparcie ze strony operatora grantów,
- zyskanie doświadczenia we współpracy międzynarodowej,
- lepszej jakości lub więcej produktów w projekcie standardowym,
- nowe rozwiązania do wykorzystania również po zakończeniu projektu,
- nawiązanie partnerstwa ponadnarodowego
- wzrost kompetencji kadry,
- przystępna procedura grantowa,
- kwoty ryczałtowe,
- brak konieczności wnoszenia wkładu własnego.

Oba projekty zostały wytypowane w ramach konkursu przeprowadzonego przez Centrum Projektów Europejskich. Spotkania informacyjne, dotyczące możliwości udziału w projektach, odbywać się będą w całej Polsce. Zainteresowane podmioty mogą korzystać z bezpłatnych konsultacji na temat nawiązywania współpracy ponadnarodowej oraz możliwości ubiegania się o dofinansowanie.

www.grupaprofesja.com/mwso

Innowacyjne rozwiązania w praktycznej nauce jeździectwa

Szkoła Średnia
Wyścigów Konnych
i Jeździectwa
w Pradze – tor
wyścigowy

W porównaniu do sum, na jakie przeciętnie opiewają inicjatywy współfinansowane ze środków Unii Europejskiej, wydatki na ten projekt są niewielkie. Jednak małopolski pomysł może przyczynić się do zmian w edukacji środowiska jeździeckiego w całej Polsce.

Umowę o dofinansowanie projektu, wartości niespełna 256 tys. zł, podpisano w sierpniu 2017 roku. Wsparcie z Unii Europejskiej stanowi 94,3%, a z budżetu Polski pochodzi 2,7%. Wkład własny beneficjenta wyniósł 3%.

Projekt jest realizowany z udziałem merytorycznym partnera z Czech: Szkoły Średniej Wyścigów Konnych i Jeździectwa w Pradze. Partnerem krajowym jest Zespół Szkół im. Hugona Kołłątaja w Jordanowie, w powiecie suskim. Wkroczone już w drugą połowę zaplanowanego na 24 miesiące okresu realizacji. Beneficjent konsekwentnie zmierza do celu, którego osiągnięcie planowane jest na luty 2019 roku.

Cel projektu

Jeździectwo jest jedną z tych aktywności, w których nie ma innej drogi do umiejętności i wiedzy eksperckiej, jak ta rozpoczynająca się na najniższym szczeblu drabiny kwalifikacji jeździeckich. Początki zawsze są w tej branży trudne, ale nie można ich ominąć. Zasadnicze jednak pytanie wytrwałych miłośników jazdy konnej brzmi: czego jeszcze i w jaki sposób, poza umiejętnością trzymania się na koniu, mogą się nauczyć oraz kiedy będą wiedzieć, że już to umiem. Kolejne

pytanie to: na podstawie jakich dokumentów ma ocenić moje umiejętności i wiedzę potencjalny pracodawca?

Ilu jeźdźców w Polsce, tyle ścieżek edukacyjnych. Niektóre utalentowane osoby własną pracą doszły do pozycji mistrzów/ekspertów. Na formalne potwierdzenie zdobytych umiejętności uzyskiwały różne certyfikaty i licencje. Inni, kurs po kursie, odznaka po odznace, certyfikat po certyfikacie, zdobywali kwalifikacje i pozycje, o której cały czas nie można było powiedzieć, że jest „zawodowa”. Ich wysiłek traktowany był jako „rozwijanie pasji” w postaci najpierw „zajęć pozalekcyjnych” w czasie nauki, a później „zainteresowań pozazawodowych” w czasie pracy wykonywanej w przerwach między znacznie bardziej Chociaż ostatecznie miłośnik jeździectwa utrzymywał się ze swej pasji, wciąż nie mógł powiedzieć, że jego zawód wyuczony to jeździec. Poza wspomnianymi odznakami, potwierdzeniami udziału w kursach oraz certyfikatami nie miał żadnego dokumentu potwierdzającego profesjonalne umiejętności.

PROJEKT NR POWR.04.03.00-00-0030/16
REALIZOWANY PRZEZ WOJEWÓDZTWO
MAŁOPOLSKIE

Sytuacja zmieniła się w 2015 roku po nowelizacji przez Ministra Edukacji Narodowej rozporządzenia w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz.U. 2015 poz. 1873). Zawód „jeździec” został oficjalnie ustanowiony, a ścieżka

przewidziana do jego zdobycia to nauka w szkole zawodowej o tym profilu i zdanie egzaminów potwierdzających kwalifikacje.

Korzystna zmiana w systemie edukacji

Według branżowych ekspertów (Lexhippica.pl), zmiana ta może korzystnie wpłynąć na sytuację szkół o profilu jeździeckim. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, właściwi ministrowie mogą wspomagać materialnie oraz organizacyjnie szkoły i placówki kształcące w danym zawodzie w zakresie zajęć praktycznych oraz stosowania nowoczesnych technik i technologii, odpowiadając przede wszystkim na potrzeby rynku pracy. Umożliwi to, być może, pokonanie finansowej bariery wejścia do profesjonalnego środowiska jeździeckiego osobom dysponującym skromnymi środkami, ale chętnym do podjęcia nauki i pracy w tej branży. Przewiduje się także, że rozwój jeździectwa i hodowli może zapewnić w Polsce od 50 do 75 tys. miejsc pracy.

Dzięki wspomnianej zmianie pojawiło się zapotrzebowanie na kompleksowy model nauczania tego zawodu. „Innowacyjne rozwiązania w praktycznej nauce jeździectwa” są odpowiedzią na ten popyt. Celem projektu jest opracowanie, z pomocą doświadczeń partnera czeskiego, schematu porządkującego organizację oraz realizację kształcenia praktycznego w zawodzie jeździec i hodowca koni. Schemat będzie wynikiem prac nie jednej, a większej liczby instytucji, gdyż na początku realizacji tego przedsięwzięcia stworzono sieć współpracy „jeździeckich” szkół zawodowych, instytucji funkcjonujących w systemie kształcenia zawodowego oraz przedsiębiorców zainteresowanych kwalifikacjami przyszłych pracowników.

W ten sposób projekt odpowie zarówno na potrzeby szkół (program nauczania zawodu „jeździec” i „hodowca koni”), jak i na potrzeby instytucji zaangażowanych w zarządzanie kształceniem, a także potrzeby rynku pracy. Efektem tego projektu ma być m.in. podręcznik, zawierający szczegółowy opis organizacji praktycznego kształcenia w zawodzie „jeździec” i „hodowca koni”, opis realizacji tego kształcenia oraz materiały multimedialne uzupełniające podręcznik. Wypracowany produkt będzie wykorzystywany w szkołach, które od września 2016 roku prowadzą kształcenie zawodowe w zakresie jeździectwa oraz w szkołach posiadających profil kształcenia w zakresie hodowli koni. Trafi też do ośrodków sportowych prowadzących praktyczną naukę zawodu dla szkół. Może być również używany przez

nauczycieli, trenerów/instruktorów jazdy konnej oraz przez opiekunów koni.

Szkoła Średnia
Wyścigów Konnych
i Jeździectwa
w Pradze – trener

Program w galopie

Dzięki projektowi w ciągu ponad roku zorganizowano wizyty studyjne w ośrodkach krajowych oraz wizytę studyjną u czeskiego partnera. Wzięło w nich udział 20 nauczycieli i osób zarządzających ze szkół jeździectwa. Opracowano część materiałów prezentujących schemat organizacji i realizacji praktycznego kształcenia w zawodzie „jeździec” oraz „hodowca koni”, a także wyprodukowano film pt. „Jeździec”. Zorganizowano seminarium z udziałem przedstawicieli ośrodków szkolenia jeździeckiego z Małopolski w celu weryfikacji przez praktyków założeń proponowanych rozwiązań. Program kształcenia zostanie wdrożony w dwóch szkołach, jak również może być bezpłatnie wykorzystany przez wszystkie podmioty zaangażowane w kształcenie jeźdźców i hodowców koni.

Efektem realizacji tego projektu będzie odpowiedź na pytanie nastolatka zastanawiającego się nad karierą związaną z jeździectwem: jaką najkrótszą i najskuteczniejszą drogą edukacyjną pójść, aby zostać wykwalifikowanym jeźdźcem/hodowcą koni? Dobrze jest wówczas zacząć od filmu:

https://www.malopolska.pl/_userfiles/uploads/POWER%20KONIE/UMWM_film_instrukta%C5%BCowy_23_01_2017.mp4

Zapraszamy do śledzenia postępów w projekcie!

<https://www.malopolska.pl/urząd-marszałkowski/departamenty/departament-edukacji-i-kształcenia-ustawicznego/projekty-edukacyjne-wspolfinansowane-ze-srodkow-ue>

Od ochrony noworodków do bezpieczeństwa informatycznego

fot. Tomasz Adamaszek

Wiele możliwości dzięki PO WER

Do połowy listopada 2018 roku Centrum Projektów Europejskich podpisało 16 umów dotyczących dofinansowania projektów środkami programu 4.3 PO WER. Tylko w październiku i listopadzie zawarto sześć umów o wartości 75,6 mln zł.

Zakres finansowanych akcji był bardzo rozległy: od badań genetycznych noworodków poprzez sposoby rewitalizacji przemysłowego centrum małego miasta, badania historyczne polityki i religii aż po metodykę zarządzania cyberbezpieczeństwem w przedsiębiorstwach.

Wśród wspomnianych umów największą wartość ma porozumienie zawarte z Instytutem Matki i Dziecka (IMiD) w Warszawie. Placówka otrzymała niemal 36 mln zł na dofinansowanie projektu dotyczącego wykrywania chorób genetycznych, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i noworodków. Projekt „Choroby genetycznie uwarun-

owane – edukacja i diagnostyka” ma charakter edukacyjno-szkoleniowy i ma być realizowany od listopada 2018 roku do października 2021 roku. Celem działania IMiD jest podnoszenie kwalifikacji kadr medycznych na potrzeby diagnostyki chorób uwarunkowanych genetycznie. Odpowiednie rozwiązania zostaną opracowane z udziałem partnerów naukowych z Holandii, Czech i Belgii. Akcja prowadzona przez Instytut skierowana będzie do pracowników laboratoriów genetycznych i diagnostycznych, lekarzy pierwszego kontaktu i specjalistów oraz studentów i absolwentów uczelni wyższych. Dzięki odpowiednim programom szkoleniowym i edukacyjnym wzrośnie poziom wiedzy o diagnostyce chorób uwarunkowanych genetycznie. Na szkolenia mogą liczyć przedstawiciele kadry medycznej związanej z opieką nad dziećmi i młodzieżą, w tym lekarze rodzinni, pediatrzy, neurologi, onkolodzy oraz immunolodzy.

Granty za 83 tys. zł

Drugą pod względem zaangażowanej kwoty była umowa dotycząca akcji edukacyjnej prowadzonej przez Fundację Fundusz Współpracy z Warszawy, która zaplanowała projekt o wartości 21,9 mln zł.

Fundacja otrzyma 20,7 mln zł dofinansowania ze środków PO WER. Pieniądze będą przeznaczone m.in. na 210 grantów o średniej wartości 83 350 zł. Partnerem zagranicznymi Funduszu Współpracy są Fondazione Democenter z Włoch, Stichting Business Development Friesland z Holandii oraz Asociația Habilitas Centru de Resurse si Formare Profesionala z Rumunii. Projekt wspierać ma ideę współpracy ponadnarodowej wśród beneficjentów PO WER i Regionalnych Programów Operacyjnych. Działania będą dotyczyć wszystkich województw Polski. Zaplanowane jest zrekrutowanie 210 podmiotów i 1000 osób.

Ponad 12 mln zł na aktywizację zawodową

Na kolejnym miejscu znalazł się plan przygotowany przez poznańską spółkę Profesja CAZ. Zakłada się w nim wdrożenie, dzięki współpracy z partnerami zagranicznymi, nowych rozwiązań, w szczególności z zakresu aktywizacji zawodowej i kształcenia przez całe życie. Projekt o wartości niemal 12,2 mln zł ma być zrealizowany do połowy 2021 roku. Wsparcie ze środków PO WER wynosi około 11,8 mln zł.

Miliony dla św. Mikołaja...

Niemal 3 mln zł warta jest natomiast umowa Fundacji św. Mikołaja, która kontynuować będzie wspólnie z Uniwersytetem Warszawskim prowadzony od czterech lat projekt dydaktyczny „Polityka-Religia-Bezpieczeństwo. Konflikt i próby rozwiązania” („Program PRB”). Jego temat to: wpływ religii na normy i bezpieczeństwo, wielokulturowość, tożsamość, związki między religią oraz tożsamością religijną i bezpieczeństwem. Przedsięwzięcie ma zapewnioną kontynuację do III kwartału 2021 roku właśnie dzięki podpisanej

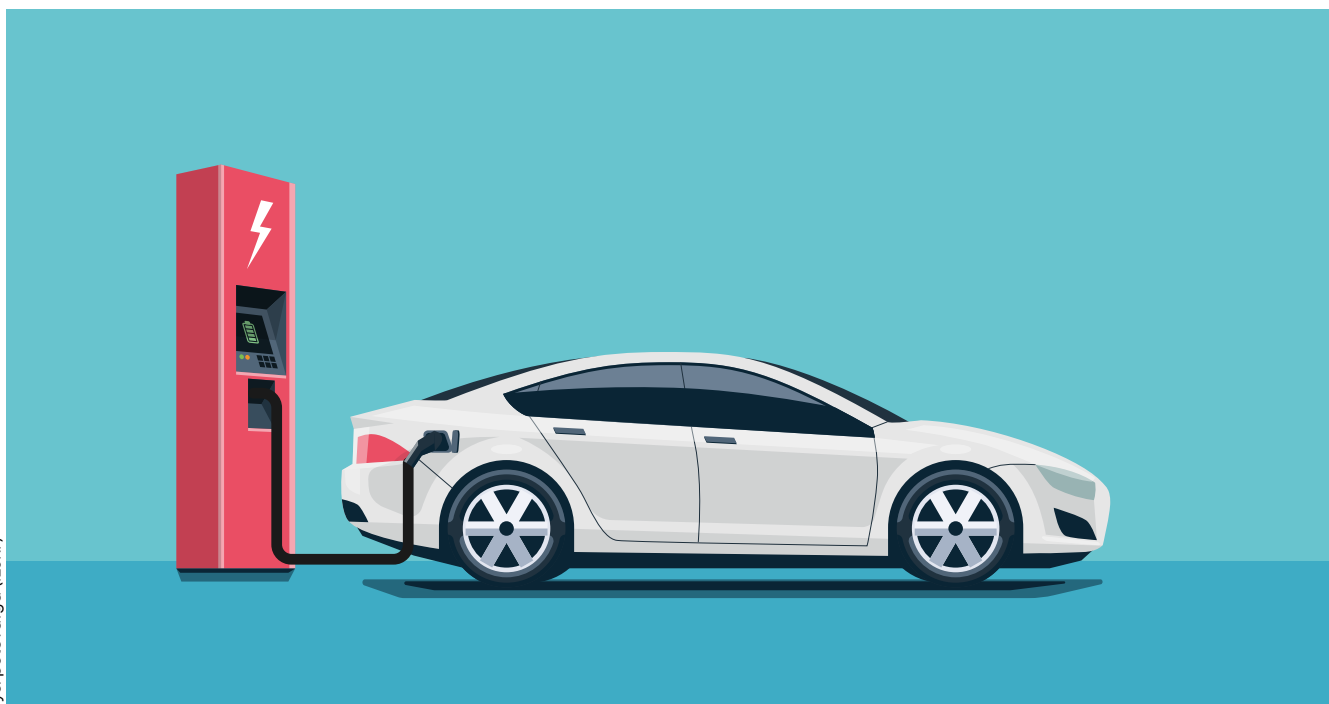
umowie o finansowanie z PO WER. Budżet całego projektu to 2 mln 939,4 tys. zł, zaś unijne dofinansowanie wyniesie 2 mln 851 tys. zł.

...i cyberbezpieczeństwo

Na 1,6 mln zł oszacowane zostały przez wrocławską firmę HRS koszty projektu pt. „Innowacyjne narzędzie zwiększenia kompetencji z zarządzania cyberbezpieczeństwem jednostki Iris-Cyberbezpieczeństwo”. Umowę na dofinansowanie inicjatywy kwotą 1,55 mln zł ze środków unijnych podpisano w CPE 11 października. Realizacja przedsięwzięcia we współpracy z partnerem niemieckim będzie trwała do 30 września 2021 roku. Program przewiduje udział 22 trenerów oraz przeszło 500 pracowników odpowiedzialnych za bezpieczeństwo korporacyjne, ryzyko operacyjne, audyt, dochodzenia wewnętrzne oraz informatykę i logistykę. Podczas realizacji przewiduje się większe niż zazwyczaj zaangażowanie kobiet (50 proc. liczby odbiorców i 32 proc. liczby trenerów), a harmonogram szkoleń zostanie opracowany w taki sposób, aby umożliwić udział również osobom opiekującym się dziećmi.

Na ostatnim miejscu pod względem wartości wyrażonej w pieniądzu znalazła się umowa zawarta przez CPE 12 października 2018 roku z białostockim Ośrodkiem Wspierania Organizacji Pozarządowych (OWOP) na dofinansowanie projektu rewitalizacji centrum miasta Grajewa. Wartość projektu to 1,23 mln zł, z czego 1,2 mln zł pochodzić będzie ze środków PO WER 2014–2020.

Głównym celem inwestycji jest wypracowanie modelowych rozwiązań głównych problemów Grajewa, tj. degradacji zabudowy oraz wykluczenia społecznego i gospodarczego mieszkańców, z wykorzystaniem doświadczeń miasta Turynu w tym zakresie. Wybór Turynu na partnera w projekcie nie był przypadkowy. Włoskie miasto jest przykładem podnoszenia aktywności społecznej, potencjału gospodarczego podmiotów ekonomii społecznej (PES) na bazie rewitalizowanych obiektów oraz rozwoju obszaru zdegradowanego z uwzględnieniem „multi-level governance” (wielopoziomowego systemu zarządzania). Duże obszary Turynu, wcześniej wykorzystywane przez fabryki FIAT, zostały opuszczone i zdewastowane. W latach 90-tych XX wieku rozpoczęto ich rewitalizację, którą kontynuowano jeszcze w perspektywie 2007–2013 (m.in. program Urban Barriera o wartości 35 mln euro). Podobnie jak Turyn, Grajewo znajduje się wśród miast średniej wielkości, które w wysokim stopniu utraciły swoje funkcje społeczno-gospodarcze.

Rozwój elektromobilności w polskich miastach wsparty środkami UE

Mobilność mieszkańców w obrębie miasta, jak i dojazdy do nich, to jedno z największych wyzwań, przed jakimi stoją dzisiaj miasta, zwłaszcza w kontekście rosnącej ich populacji, a także trendu przenoszenia się osób o wyższym statusie materialnym na przedmieścia.

Jako alternatywa dla tradycyjnych środków transportu pojawiają się takie rozwiązania jak wypożyczalnie rowerów czy samochodów na minuty. W przyszłości mogą to być nawet automatyczne pojazdy, które na określoną godzinę przyjadą pod wskazany adres.

Zanim takie pojazdy wyjadą na ulice polskich miast będzie się musiała dokonać rewolucja elektromobilności. Tradycyjny model transportowy w Polsce to dzisiaj w głównej mierze samochody ze spalinowymi silnikami. Zastosowanie alternatywnych źródeł zasilania wymaga natomiast

specjalnej infrastruktury, umożliwiającej tankowanie/ladowanie pojazdów samochodowych napędzanych innymi „paliwami”. W przeciwnym wypadku konsumenci nie będą zainteresowani rezygnacją z modeli napędzanych ropą lub benzyną. Jednocześnie przedsiębiorcy nie są wciąż zainteresowani prowadzeniem dystrybucji alternatywnych źródeł zasilania, gdyż brak dużego grona klientów na tego rodzaju towar czy usługę.

Polska jest obecnie na ostatnim miejscu w Europie pod względem rejestracji pojazdów elektrycznych. W roku 2017 było zarejestrowanych 250 autobusów elektrycznych i 1200 samochodów elektrycznych przy 150 punktach ładowania. W innych krajach stopień rozwoju elektromobilności jest wyższy, ale nadal pozostaje ona niszą technologiczną. Liczba sprzedanych samochodów elektrycznych w Europie w roku 2016 stanowiła 0,5 proc. wszystkich aut osobowych. Prawie 40 proc. udziału w rynku nowych samochodów elektrycznych mają Chiny. Jed-

nak nawet w tym kraju ich liczba wśród wszystkich sprzedanych wynosi 1,5 proc.

Agencja Bloomberg prognozuje, że w 2026 roku cena samochodów elektrycznych będzie niższa niż tradycyjnych samochodów. Analitycy przewidują też, że za około 10 lat flota „elektryków” liczyć będzie około 35 milionów.

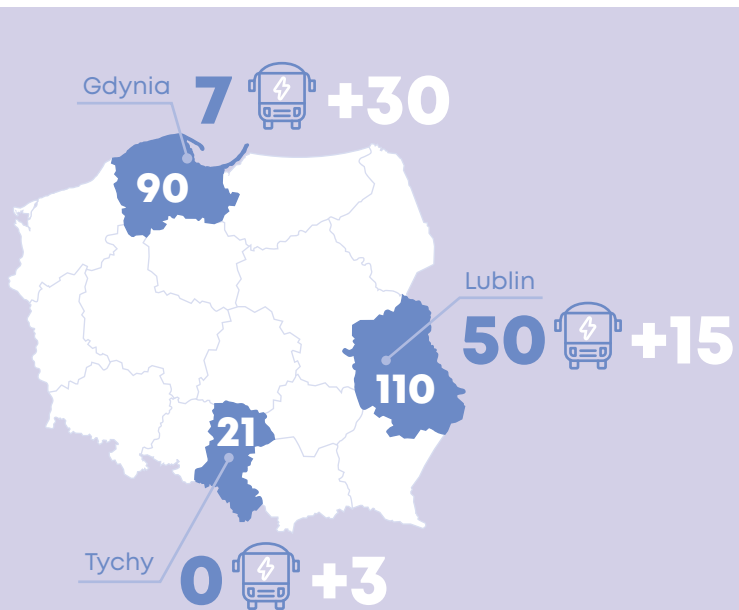
Elektromobilność jest nowoczesną technologią dla gospodarki transportowej oraz stanowi swoistą technologię jutra. Staje się ona przedmiotem zainteresowania potężnych koncernów samochodowych oraz szerszej grupy konsumentów. Nie stanowi ona jeszcze znaczącej gałęzi gospodarki jakiegokolwiek państwa, ale jest postrzegana jako nowy obszar inwestowania i osiągania pokaźnych zysków, a także daje możliwość radykalnej poprawy bezpieczeństwa i komfortu jazdy użytkowników. Pojawiające się zjawisko staje się również przedmiotem zainteresowania szeroko rozumianego państwa. Elektromobilność może bowiem stanowić istotne źródło finansowe dla budżetu państwa, przyczynić się do wzrostu gospodarczego oraz stanowić istotny element polityki na rzecz środowiska naturalnego. Z tych względów polski ustawodawca przyjął ustawę o elektromobilności i paliwach alternatywnych, która ma stanowić przyczynek dla rozwoju tego zjawiska w Polsce. Ustawa ta przewiduje istotny udział jednostek samorządu terytorialnego w rozwoju elektromobilności.

„Jako Fundacja Promocji Pojazdów Elektrycznych wspieramy rozwój elektromobilności, zauważając

korzyści, jakie ze sobą niesie. Elektromobilność to czystsze powietrze, rozwój gospodarczy i nowe miejsca pracy – na przykład w zakładach produkujących elektryczne autobusy. Z naszych danych wynika, że już w 2020 roku 20 proc. autobusów sprzedawanych na potrzeby transportu publicznego mogą stanowić autobusy napędzane energią elektryczną” – mówi Marcin Korolec, prezes Fundacji Promocji Pojazdów Elektrycznych.

Samorządy walczą ze smogiem

Obniżenie poziomu hałasu, ekologia i czystość powietrza to główne powody, dla których polskie miasta przestawiają się na niskoemisyjny i bezemisyjny transport publiczny. Z ubiegłorocznego raportu Światowej Organizacji Zdrowia wynika, że 33 spośród 50 miast o najgorszym stanie powietrza w Unii Europejskiej znajdowało się właśnie w Polsce. Spaliny i smog są problemem dla wielu samorządów, które szukają rozwiązań ograniczających emisję zanieczyszczeń. Wymuszają to również rosnące wymogi środowiskowe i unijna polityka klimatyczna. Przyjęta Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju zakłada upowszechnienie w miastach autobusów elektrycznych i innych pojazdów z napędem elektrycznym. Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju chce, żeby do 2021 roku po polskich drogach jeździło tysiąc elektrycznych autobusów. Obecnie pojazdy z napędem elektrycznym kursują po ulicach m.in. Inowrocławia, Warszawy, Krakowa, Lublina i Jaworzna. Miejskie autobusy elektryczne nie są jeszcze ekonomicznie opłacalne bez dodatkowego wsparcia. Taki autobus musiałby

Proekologiczny transport miejski

Z pomocą unijnych środków kilkadziesiąt polskich gmin i samorządów będzie mogło zainwestować w proekologiczny transport miejski. Ruszył nabór, w trybie konkursowym, wniosków o dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, oś Priorytetowa VI – Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach, działanie 6.1 – Rozwój publicznego transportu zbiorowego w miastach. Dofinansowanie będą mogły uzyskać projekty dotyczące elektryfikacji wybranych linii komunikacji miejskiej. Możliwy będzie zakup nowych autobusów elektrycznych wraz z niezbędną infrastrukturą ładowania oraz zakup nowych trolejbusów wyposażonych w niezależne elektrochemiczne źródło zasilania wraz z niezbędną infrastrukturą. Kwota środków przeznaczona na dofinansowanie projektów w ramach konkursu dla Działania 6.1 wynosi 300 mln zł. Maksymalny poziom dofinansowania UE na poziomie projektu wynosi 85 proc. wydatków kwalifikowanych. Wnioski o dofinansowanie należy składać od 14 grudnia 2018 roku do 31 stycznia 2019 roku w kancelarii Centrum Unijnych Projektów Transportowych, pod adresem siedziby, 00-844 Warszawa, Plac Europejski 2. Szczegółowe informacje na temat konkursu, regulaminu konkursu i dokumentów aplikacyjnych, dostępne są na stronie internetowej Instytucji Organizującej Konkurs www.cupt.gov.pl, w zakładce „Infrastruktura i Środowisko 2014–2020 / Zobacz ogłoszenia i wyniki naborów wniosków”. Pytania dotyczące procedury wyboru projektów oraz składania wniosków o dofinansowanie w ramach konkursu można przesyłać na email: elektryki@cup.gov.pl oraz pisemnie.

przejechać dziennie ponad 300 km, aby stanowić ekonomiczną alternatywę dla spalinowego odpowiednika. Tymczasem w dużych miastach autobusy przejeżdżają w praktyce do 200 km dziennie, a trasy powyżej 300 km dotyczą tylko mniejszych miejscowości, gdzie autobusy obsługują również ościennie gminy i nie występują duże korki.

W lutym 2017 roku przedstawiciele 41 miast i gmin, reprezentujących około 60 proc. miejskiego transportu publicznego w Polsce, podpisali listy intencyjne z przedstawicielami rządu i zadeklarowali chęć zakupu 780 autobusów elektrycznych. Część dużych miast przeprowadziła już testy autobusów elektrycznych, np. Warszawa czy Kraków.

W przypadku miejskich autobusów elektrycznych istotną kwestią jest koszt budowy i utrzymania infrastruktury. Sposób ładowania autobusów będzie odmienny niż samochodów elektrycznych, których duża część ładowana jest w godzinach nocnych i nie wpływa istotnie na obciążenie sieci energetycznej. Ponadto autobusy wymagają bardzo dużej mocy ładowania w porównaniu do osobowych. Przykładowo ładowarka o mocy 60–90 kW będzie w stanie naładować baterię przeciętnego samochodu w czasie do pół godziny. W przypadku autobusu, czas ładowania wydłuży się do 2–2,5 godziny. Tzw. szybkie ładowanie w przypadku autobusów wymaga mocy nawet 0,5 MW.

W styczniu 2017 roku powstała w Warszawie pierwsza wyposażona w pantograf stacja ładowania autobusów elektrycznych o mocy 200 kW.

Miejskie Zakłady Autobusowe planują budowę sieci 19 takich ładowarek na terenie miasta. Jest to powiązane z planami MZA w zakresie taboru. W 2020 roku spółka chce mieć 126 pojazdów elektrycznych, w tym ponad sto przegubowych. Z czasem liczba pojazdów niskoemisyjnych będzie stale zwiększana, a docelowo do roku 2030 ma objąć połowę taboru. Koszt budowy infrastruktury dla autobusów elektrycznych oraz zapewnienia odpowiedniej mocy przyłączenia do sieci dystrybucyjnej stanowią, zatem ważne kwestie wymagające zaadresowania w najbliższych latach.

Z pomocą w rozwiązaniu tej kwestii mogą przyjść polskie innowacyjne przedsiębiorstwa, takie jak Ekoenergetyka, która opracowała i dostarczyła innowacyjną ładowarkę 400 kW dla elektrycznych

fot. Solaris Bus & Coach S.A.

autobusów w Barcelonie. Uruchomiony tzw. CityCHARGER jest pierwszym urządzeniem o tak wysokiej mocy dla autobusów elektrycznych, które zainstalowano w Hiszpanii. Zamontowana w stolicy Katalonii ładowarka jest urządzeniem o wysokiej mocy, przeznaczonym do instalacji na końcu linii autobusowej, które umożliwia szybkie doładowywanie autobusu elektrycznego podczas jego krótkich postojów na przystanku. Dzięki okazjonalnym, 5–8 minutowym doładowaniom o mocy 400 kW w ciągu dnia bateria autobusu nigdy nie schodzi poniżej 40 proc. stanu naładowania, a autobus ma zapewniony nieograniczony zasięg.

W Polsce produkuje się znaczącą część „elektryków” wożących mieszkańców europejskich miast. Firma Solaris jest czołowym producentem w Europie w zakresie projektowania i budowy autobusów z napędem elektrycznym. Dzięki innowacyjnym rozwiązaniom technicznym

operacyjność autobusów elektrycznych jest nieograniczona i wynosi nawet 24 godziny na dobę. Dodatkowo niski poziom emisji hałasu i drgań sprawia, że autobusy bateryjne są szczególnie pożądane w centrach miast. Solaris Urbino electric został uznany „Autobusem roku 2017”. Volvo Buses z kolei otrzymało ostatnio największe jak dotąd zamówienie na miejskie autobusy elektryczne. Lokalny operator z norweskiego Trondheim zamówił 25 autobusów Volvo 7900 Electric. Zostaną one w całości wyprodukowane w Polsce we wrocławskim oddziale Volvo – największej europejskiej fabryce firmy. Autobusy tego typu zostały dotychczas zamówione przez władze Malmo w Szwecji, Differdange w Luksemburgu czy Harrogate w Wielkiej Brytanii. Nie bez znaczenia dla rozwoju elektromobilności w polskich miastach jest także zwiększenie udziału transportu szynowego.

ADAM MIKOŁAJCZYK

Solaris Urbino 12
electric IV generacji

URBACT III

Program dla miast

W połowie września 2018 roku przedstawiciele miast spotkali się w Lizbonie na kolejnej edycji Festiwalu Miejskiego URBACT. Festiwal ten jest otwarty dla wszystkich miast UE, bez względu na to, czy brały udział w sieciach URBACT.

Program Festiwalu Miejskiego URBACT 2018 został opracowany wspólnie przez 200 miast europejskich, które przez ostatnie dwa i pół roku pracowały wspólnie w „Sieciach Planowania Działań” URBACT nad zagadnieniami zrównoważonego rozwoju miejskiego.

URBACT to program przeznaczony ściśle dla miast. Jego celem jest wspieranie zintegrowanego i zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich z całej Europy, a także Norwegii i Szwajcarii. Finansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej na zasadzie refundacji kosztów i zgodnie z poziomem rozwoju regionu, na którym dane miasto się znajduje.

Inspiracją dla jego powołania była chęć upowszechnienia nagromadzonej wiedzy, wypracowanej w ramach wcześniejszych inicjatyw wspólnotowych Urban i Urban II. Pierwsza dwie edycje (2003–2006, 2007–2013) wykazały, że istnieje w Europie nie tylko duża potrzeba wymiany doświadczeń z zakresu rozwoju i zarządzania miastem, ale też potencjał do tego, aby na podstawie tej wiedzy współtworzyć polityki miejskie oraz nowatorskie rozwiązania konkretnych problemów miejskich wszystkich członków partnerstw projektowych. Zainteresowanie programem jest coraz większe, pomimo braku środków na inwestycje.

Siłą programu jest jego zdolność do inicjowania przedsięwzięć w obszarach problemowych miast i łączenie działań ogólnych z inicjatywami oddolnymi. Sieci projektowe oraz działania w ramach nich, zarówno na poziomie europejskim, jak i lokalnym, cechują się efektywnym, innowacyjnym podejściem do rozwiązywania problemów lokalnych. Są laboratoriami dla potencjalnych inicjatyw w przyszłości i bywają łącz-

nikami między innymi, większymi działaniami rozwojowymi, finansowanymi ze środków inwestycyjnych. W toku długoletnich przedsięwzięć współpracy pomiędzy miastami wypracowano w programie oryginalny zestaw praktyk i narzędzi do współpracy na poziomie lokalnym i europejskim, określany mianem metody URBACT.

Obecna, trzecia edycja programu URBACT przyczynia się do poprawy skuteczności polityki regionalnej oraz polityki spójności UE poprzez wspomaganie realizacji celów strategii „Europa 2020”, jak również zapewnienie praktycznego wsparcia podmiotom zaangażowanym w opracowywanie i wdrażanie polityki miejskiej. Nowa wiedza oraz umiejętności nabyte dzięki uczestnictwu w programie URBACT III przyczyniają się do rozwiązywania szeregu pojawiających się problemów miejskich związanych z inteligentnym, zrównoważonym wzrostem, sprzyjającym włączeniu społecznemu. Aby osiągnąć te cele, URBACT III opracował trzy rodzaje działań: transnarodową wymianę (sieci projektowe), budowanie potencjału (szkolenia warsztatowe) oraz kapitalizację i rozpowszechnianie wiedzy. Każda z tych interwencji bazuje na doświadczeniach poprzednich edycji programu.

Czym jest zrównoważony rozwój miast

Zintegrowane podejście stanowi wyzwanie dla typowej sektorowej realizacji polityk i programów prowadzonych przez wydziały miast, gdyż z każdym wyzwaniem należy sobie poradzić w sposób, który nie zwiększa problemów w innych obszarach. Dlatego powinno być wdrażane poprzez oddolne podejście do partycypacji, zgodnie z zaleceniami zawartymi w Karcie Lipskiej dla zrównoważonych miast.

Bazując na doświadczeniach z poprzednich lat, trzecia edycja programu ukonstytuowała trzy rodzaje sieci projektowych: Sieci Planowania Działań, Sieci Wdrażania oraz Sieci Transferu. Miasta w ramach Sieci Planowania Działań URBACT mają możliwość pracy nad konkretnym wyzwaniem lub problemem i mogą kreować nowe rozwiązania w celu wsparcia rozwoju swoich miast. Pierwsza

runda zakończyła się na początku maja 2018 roku. Nabór do drugiej rundy Sieci Planowania Działań rozpocznie się na początku stycznia 2019 roku.

W przypadku Sieci Wdrażania miasta mogą skupić się na implementacji wcześniej opracowanych przez siebie planów czy strategii. Efekty prac tych sieci poznamy w połowie 2019 roku.

Natomiast w Sieciach Transferu korzysta się z doświadczeń innych miast po to, aby dzięki przetestowanym przez nie rozwiązaniom zmierzyć się z wyzwaniami w wybranym obszarze. Działalność tych sieci dopiero się rozpoczęła. W październiku 2018 roku sieci te złożyły drugi wniosek do tzw. Fazy 2, czyli właściwego dwuletniego etapu realizacji projektów.

Dotychczasowe uczestnictwo miast polskich w programie URBACT

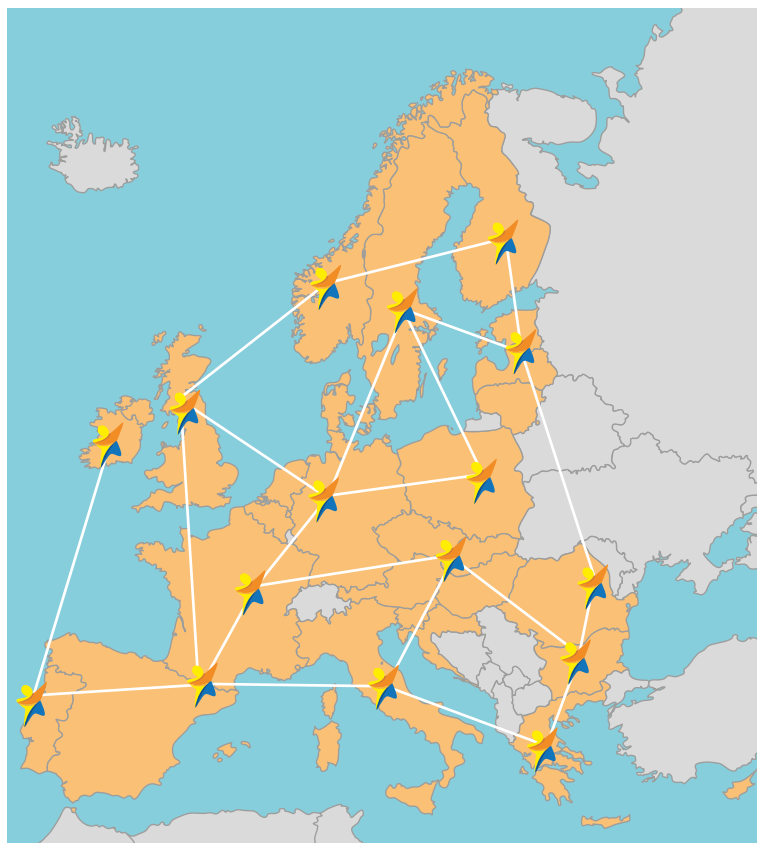
Korzyści z uczestnictwa w sieciach projektowych można scharakteryzować w następujący sposób:

- pozyskanie przez praktyków miejskich wiedzy i umiejętności w zakresie zintegrowanego podejścia do zrównoważonego rozwoju miast,
- wsparcie miast w wypracowaniu oraz wdrażaniu zintegrowanych strategii i planów działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich,
- ułatwienie praktykom i decydentom na wszystkich szczeblach samorządu dostępu do wiedzy o zrównoważonym rozwoju obszarów miejskich oraz sposobach wykorzystania go w praktyce.

W latach 2015–2018 aktywnych było 20 Sieci Planowania Działań. W 12 z nich uczestniczyły polskie miasta. Doświadczenia zebrane przez miasta uczestniczące w sieciach projektowych były bardzo zróżnicowane i przeważnie bardzo pozytywne.

Lista projektów UrbanAct:

- **BoostInno**, partner wiodący – Gdańsk, drugie polskie miasto – Wrocław oraz m.in. Paryż, Barcelona, Turyn;
- **GenY City – miasto pokolenia Y**, partner wiodący – Poznań, drugi partner polski – Toruń;
- **CityMobilNet**, partner polski – Gdańsk;
- **2NdChance**, Lublin – druga szansa pustych budowli wielkogabarytowych;
- **Refill**, Poznań;

- **Chanzge!**, Gdańsk;
- **Procure**, Lublin i Koszalin;
- **Freight Tails**, Gdynia;
- **Resilient Europe**, Katowice;
- **InFocus**, Bielsko Biała;
- **Vital Cities**, Kraków.

Obecnie realizowane są dwie Sieci Wdrażania:

- **Urb-Inclusion**, Kraków – przeciwdziałanie niedostatkom w zdegradowanych obszarach miast;
- **Creative Spirits**, Lublin – wspieranie przedsiębiorstw twórczych przez kreatywne strategie miejskie.

Od kwietnia 2018 roku rozpoczęły się działania Sieci Transferu. W nowych sieciach reprezentowane są miasta z 20 państw UE. Dla 36 proc. z nich będzie to pierwsze doświadczenie w tym programie. Obecnie 17 partnerów z Polski znalazło się we wstępnej, półrocznej Fazie 1. Na początku grudnia tego roku ma być wiadomo, ile z tych miast i agencji miejskich znajdzie się w nowych Sieciach Transferu. W styczniu 2019 roku można będzie wziąć udział w naborze do Sieci Planowania Działań. Wszystkie istotne informacje na wspomniane tematy dostępne są na stronie urbact.eu/urbact-polska. Możliwy jest też kontakt mailowy: aldo.vargas@zmp.poznan.pl oraz info@urbact.pl.

Unia wspiera odważne miasta

fot. Kosto (123RF)

Urban Innovative Actions (UIA – Miejskie Działania Innowacyjne) to inicjatywa Unii Europejskiej, która zapewnia obszarom miejskim w całej Europie warunki do testowania nowych rozwiązań, mających sprostać miejskim wyzwaniom. Całkowity budżet inicjatywy wynosi 372 mln euro i pochodzi ze środków EFRR na lata 2014–2020.

Program wprowadzono na podstawie art. 8 rozporządzenia Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Mówi on, że EFRR powinien wspierać inwestycje na rzecz regeneracji obszarów opuszczonych, mając na względzie lokalny rozwój gospodarczy wsi lub miast.

W miastach, miasteczkach i przedmieściach mieszka około 359 milionów ludzi, czyli 72 proc. całkowitej liczby ludności UE. Obszary miejskie stoją w obliczu wielu powiązanych ze sobą wyzwań, związanych z zatrudnieniem, migracją, demografią, zanieczyszczeniem wody i gleby, ale są także motorem nowych pomysłów i rozwiązań, dynamicznymi miejscami, w których zmiany zachodzą na większą skalę i w szybkim tempie. Aby odpowiedzieć na coraz bardziej złożone wyzwania,

nia, władze miejskie powinny wyjść poza tradycyjne polityki i usługi. Muszą wykazać się odwagą oraz innowacyjnością.

Urbanistyczna wizja

Chociaż badania miejskie są dobrze rozwinięte, potencjalne rozwiązania problemów nie zawsze są stosowane, ponieważ władze miejskie niechętnie wykorzystują swoje pieniądze do testowania nowych, niesprawdzonych, a więc ryzykownych pomysłów. Inicjatywa UIA oferuje władzom miejskim możliwość podejmowania ryzyka i eksperymentowania z najbardziej innowacyjnymi i kreatywnymi rozwiązaniami. Głównym celem UIA jest zapewnienie obszarom miejskim w całej Europie zasobów do testowania innowacyjnych rozwiązań dla głównych wyzwań miejskich i umożliwienie im sprawdzenia, jak działają w praktyce oraz w jaki sposób reagują na złożoność prawdziwego życia.

Czy reprezentujecie władze miasta liczącego ponad 50 tys. mieszkańców lub związek władz miejskich obszaru o łącznej liczbie ludności liczącej co najmniej 50 tys. mieszkańców, położonych w jednym z 28 państw członkowskich UE?

Czy macie odważny, innowacyjny pomysł, który pomoże rozwiązać problem, z jakim się mierzycie i potrzebujecie wsparcia przy jego realizacji?

Czy uważacie, że Wasz pomysł może wprowadzić znaczącą, pozytywną zmianę na rzecz mieszkańców Waszego miasta?

Jeżeli tak, to Inicjatywa UIA może Wam pomóc!

Korzystającymi z inicjatywy UIA mają być władze miejskie. Jednak biorąc pod uwagę złożoność wyzwań, jakim muszą sprostać miasta, nie mogą działać samodzielnie. Aby zaprojektować i skutecznie wdrożyć innowacyjne rozwiązania, w projekt muszą się zaangażować wszystkie kluczowe podmioty, mogące wnieść wiedzę i określoną ekspertyzę na temat konkretnego problemu, jaki trzeba rozwiązać. Do tych podmiotów należą agencje, organizacje społeczne, sektor prywatny, instytucje badawcze, organizacje pozarządowe.

Rodzaje wsparcia dla władz miejskich

UIA może współfinansować 80 proc. działań projektowych. Na wdrożenie innowacyjnego projektu UIA zapewnia łącznie do 5 milionów euro z EFRR. W zamian chce wiedzieć, jak potencjalne rozwiązania działają w praktyce. Podobnie jak w przypadku projektów z obszaru nauki, UIA jest zainteresowana, co sprawdziło się w realizacji danego projektu, a co nie powiodło. Wiedzą oraz wnioskami należy podzielić się z innymi decydentami i praktykami miejskimi w całej Europie.

Jakie projekty sfinansuje UIA?

UIA finansuje innowacyjne projekty, które nie są realizowane nigdzie indziej w Europie. To niezbędne, aby wnioskodawca wykazał, że dany pomysł jest eksperymentalny i nie należy do standardowych czynności. Projekty muszą angażować wszystkich zainteresowanych, którzy wniosą wiedzę i niezbędne umiejętności, zarówno w fazie projektowania, jak i w fazie wdrażania projektu.

Spodziewane efekty projektu powinny być realistyczne, a podejmowane działania – spójne. Logicznie powiązany plan prac, adekwatny i proporcjonalny budżet oraz skuteczne metody zarządzania zapewnią powodzenie projektu. Kluczowe znaczenie ma zdefiniowanie klarownych rezultatów, które można zmierzyć i określić ilościowo. Ważna jest też możliwość transferu doświadczeń oraz chęć podzielenia się efektami projektu z innymi władzami miejskimi w Europie.

Inicjatywa UIA ogłosiła czwarty nabór na innowacyjne projekty miejskie. Budżet tego rozdania to około 80-100 mln euro. Wnioski można składać do 31 stycznia 2019 roku (do godz. 14:00).

Głównym celem inicjatywy UIA jest zapewnienie władzom miejskim w całej Europie przestrzeni oraz środków służących wypróbowaniu śmiałych i nietestowanych jeszcze koncepcji. Mają one dotyczyć rozwiązywania wzajemnie powiązanych ze sobą problemów, a także umożliwiać sprawdzenie, jak te inicjatywy sprawdzają się w rzeczywistości.

W obecnym naborze projekty można składać w ramach czterech obszarów tematycznych:

- transformacja cyfrowa,
- zrównoważone wykorzystanie ziemi i rozwiązania naturalne,
- ubóstwo na obszarach miejskich,
- bezpieczeństwo na obszarach miejskich.

Ocena projektów będzie opierać na pięciu kryteriach:

- innowacyjność,
- partycypacja,
- mierzalność wyników,
- wysoka jakość,
- możliwość transferu.

Do udziału w naborze zapraszamy organizacje reprezentujące miasta lub zwarte obszary miejskie wraz z przedmieściami, o liczbie co najmniej 50 tys. mieszkańców, posiadające formę prawną stowarzyszenia lub jednostki władz miejskich lokalnych organów administracyjnych.

Warto zauważyć, że obszary tematyczne pokrywają się z tematami partnerstw Europejskiej Agencji Miejskiej, choć nazwy są formułowane nieco inaczej w programie UIA niż w oficjalnej nomenklaturze nazw partnerstw w ministerstwach w Polsce. Zakres wymagań i obowiązków czwartego naboru dostępny jest na stronie:

<https://www.uia-initiative.eu/en/call-proposals>.

DIGITAL
TRANSITION

URBAN
SECURITY

SUSTAINABLE
USE OF LAND
AND NATURE
BASED SOLUTIONS

URBAN
POWER

Konkursy w Programie Horyzont

Ciekawe projekty we współpracy międzynarodowej

Komisja Europejska średnio kilka razy w miesiącu ogłasza nowe konkursy na projekty międzynarodowe z Programu Horyzont 2020. Do wnioskowania, w tym stworzenia konsorcjum projektowego lub dołączenia do tworzącego się międzynarodowego zespołu, warto przygotowywać się już wcześniej. Daty konkursów znane są jeszcze przed oficjalnym ogłoszeniem otwarcia naboru.

Jedną z możliwości stworzenia ciekawego projektu daje propozycja konkursowa w obszarze „Nauka z udziałem społeczeństwa i dla społeczeństwa” (ang. Science with and for Society). Konkurs dotyczy otwartego szkolnictwa i współpracy w obszarze edukacji naukowej (ang. open schooling and collaboration on science education). Zostanie otwarty 11 grudnia, ale dokumenty związane z naborem są dostępne wcześniej na stronie Komisji Europejskiej (Participant Portal). Przyjmowanie aplikacji zakończy się 2 kwietnia 2019 roku.

Pomysł na projekt i współpraca międzynarodowa

Najważniejszy jest dobry, innowacyjny pomysł na projekt, ale także konsorcjum międzynarodowe, które będzie go realizowało. Na stronie Participant Portal, w zakładce o konkursie, znajdują się dane kilkudziesięciu instytucji, firm i organizacji pozarządowych z różnych krajów UE, zainteresowanych współpracą w konkursie „Open Schooling”. Z dotychczasowych doświadczeń z realizacji projektów w obszarze związanym z edukacją wynika, że największe szanse na pozyskanie finansowania (w wysokości 100 proc. kosztów kwalifikowanych) mają konsorcja złożone średnio z siedmiu-ośmiu partnerów, z różnych krajów UE. Dobrze, gdy liderem, czyli koordynatorem konsorcjum i przyszłego projektu jest instytucja lub organizacja (albo firma) z Francji, Niemiec lub Hiszpanii, bo te kraje mają największe doświadczenie w realizacji projektów w ramach Programu Horyzont 2020.

Wniosek warto opracować z partnerami

W Programie Horyzont 2020 wnioski składane są za pośrednictwem systemu elektronicznego. Wysłała go lider, czyli przyszły koordynator projektu. Poszczególne elementy wniosku przygotowywać powinni jednak wszyscy członkowie konsorcjum projektowego. Chodzi nie tylko o opis pomysłu, na podstawie obecnego stanu wiedzy w konkretnej dziedzinie (tzw. state of the art). To także kwestie upowszechniania projektu, w tym uzyskanych rezultatów. Warto opisać planowane działania merytoryczne, wplatając w nie również spotkania, warsztaty, konferencje oraz informowanie o postępie realizacji projektu, np. z wykorzystaniem mediów społecznościowych. Do rezultatów projektu można zaliczyć publikacje, obowiązkowo wydane w języku angielskim, ale także planowane wykorzystanie opisanych osiągnięć w innych instytucjach, zainteresowanych poznaniem i wdrożeniem tzw. dobrej praktyki, wynikającej z projektu.

W konkursach Programu Horyzont 2020 (z wyjątkiem propozycji stypendialnych dla osób indywidualnych w Programie Maria Skłodowska-Curie) konieczne jest przygotowywanie aplikacji przez konsorcja projektowe, złożone z przedstawicieli instytucji przynajmniej z trzech różnych krajów UE (w zależności od wytycznych).

W konkursie z zakresu otwartego szkolnictwa należy składać propozycje projektów, wymagających współpracy wielu partnerów międzynarodowych i ukierunkowanych na podnoszenie poziomu wiedzy społeczeństwa w wielu różnych dziedzinach życia, np. ochrony środowiska czy dbania o zdrowie. Duże szanse na sukces, w formie pozyskania finansowania, mają propozycje przedstawiające problem wieloaspektowo. Na przykład w kwestii konieczności segregacji odpadów warto zauważyć, że odpowiednie postępowanie z odpadami nie tylko pozwoli na poprawę jakości środowiska, ale także polepszy stan zdrowia dzięki mniejszemu zanieczyszczeniu, a ono z kolei wpływa na jakość produktów żywnościowych.

Istotny temat, który dotyczy wielu krajów UE

Słowo – klucz ułatwiające pozyskanie finansowania w Programie Horyzont 2020 to dziś „równowagowany rozwój”. Jego wykorzystanie musi być związane ze specyfiką danej propozycji, także w edukacji. Odpowiednia edukacja może przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców.

Dotyczy to także propozycji projektowych zmierzających do promocji tzw. dobrych praktyk i rozwiązań, z sukcesem wprowadzanych już w innych krajach UE.

Warto korzystać z dobrych praktyk już zrealizowanych projektów

Przedsięwzięciem, które uzyskało finansowanie z 7. Programu Ramowego UE na realizację działań edukacyjnych, była propozycja 22 partnerów, złożona przez konsorcjum międzynarodowe z udziałem instytucji z Polski. Celem projektu pt. "Professional Reflection-Oriented Focus on Inquiry-based Learning and Education through Science" (skrót: PROFILES) było upowszechnienie w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych metod wspierających aktywność badawczą uczniów (uczenie się przez odkrywanie). Istotne było również rozbudzenie w uczniach zainteresowania wiedzą przyrodniczą poprzez ukazanie jej znaczenia w życiu codziennym. W toku projektu PROFILES, zrealizowano m.in. lekcje, zawierające odniesienie do sytuacji z życia codziennego. Jednym z jego efektów był rozwój motywacji uczniów do samodzielnego kształcenia.

Odniesienie w propozycji wniosku do już zrealizowanego projektu znacznie podnosi ocenę merytoryczną. Pokazuje, że wnioskodawca, lider konsorcjum, interesuje się dotychczas podejmowanymi inicjatywami w zakresie otwartego szkolnictwa. Zazwyczaj konsorcjanci zakończonego z sukcesem projektu decydują o jego kontynuacji, korzystając z wypracowanych już rozwiązań w swoim projekcie. Często zapraszają do swojego grona nowych partnerów, by przekazać im wiedzę i podzielić się zdobytymi już doświadczeniami merytorycznymi. Jednym z warunków dobrej oceny zrealizowanego projektu jest bowiem jak najszerze upowszechnianie osiągniętych rezultatów, tak jak miało to miejsce w przypadku projektu PROFILES.

Istotny cel projektu – dlaczego chcemy go realizować

Komisja Europejska oczekuje, że realizacja projektów, które będą składane w ramach konkursu dotyczącego otwartego szkolnictwa, przyczyni się do zwiększenia roli edukacji naukowej w życiu społeczności lokalnych m.in. poprzez kształtowanie pozytywnych postaw, wpływających na środowisko, ochronę zdrowia i podstawową infrastrukturę

społeczną w przyszłości. Istotna jest także szeroka promocja edukacji, poprzez działania na rzecz zachęcenia rodzin do aktywnego udziału w życiu i działalności szkół, ale także przedstawicieli MŚP i samorządów oraz organizacji pozarządowych. Chodzi tu o tworzenie projektów na zasadzie „real-life”, czyli „szytych na miarę” dla społeczności, biorących udział w przedsięwzięciu, ale także mogących dać impuls innym regionom UE, do przeniesienia rozwiązań i ich zastosowania w praktyce.

Na etapie przygotowywania wniosku trzeba pamiętać o długofalowych efektach projektu, jeżeli otrzyma on finansowanie. Konieczne jest zadbanie o rozwój partnerstwa nie tylko na czas realizacji projektu. Komisja Europejska oczekuje, że jednym z rezultatów zrealizowanych projektów będzie wzrastająca liczba młodych badaczy i osób, zainteresowanych karierą naukową w UE.

Od restauracji z oliwkami do atrakcyjnego wniosku w Programie Horyzont

Ekspert Komisji Europejskiej, oceniający wnioski, porównuje doskonałą aplikację w programie z idealnym daniem, serwowanym w dobrej europejskiej restauracji. Oceniający aplikację to zdaniem specjalisty klient, który zamawia potrawę, zgodnie z menu w karcie dań. Składany wniosek to odpowiedź na zaproszenie, zawarte w konkretnym konkursie, z określonymi podstawowymi parametrami, od strony formalnej i merytorycznej. Ze względu na dużą konkurencję w konkursach europejskich nie można pozwolić sobie na niedopracowany wniosek. Błędem jest oczekiwanie, że ekspert oceniający, w przypadku wątpliwości, sam sobie doczyta, co autor „miał na myśli”. Takie podejście może skutkować odrzuceniem wniosku lub niską punktacją. Podobnie, jak z potrawą – kelner przyjął określone zamówienie, zgodnie z opisem w menu, i takie danie powinno zostać dostarczone klientowi w odpowiednim standardzie (w przypadku aplikacji – chodzi o standard formalny, czyli z zachowaniem przyjętych zasad w konkursie, m.in. odpowiednie informacje w formularzu A, właściwa czcionka, nieprzekraczanie limitu stron). Wnioskodawca musi przekonać eksperta oceniającego do tego, że aplikacja zawiera maksimum istotnych informacji, których czytający potrzebuje, by być przekonany co do wyjątkowości propozycji. Doskonały wniosek to idealny smak zamówionej potrawy. Trzeba tylko odbiorców do tego umiejętnie przekonać.

MAGDALENA POKRZYCKA-WALCZAK

Wydarzenia CPE

CPE na Forum Ekonomicznym Krynica 2018

W pierwszych dniach września przedstawiciele Centrum Projektów Europejskich byli obecni na XVIII Forum Ekonomicznym w Krynicy. Za każdym razem podczas obecności na Forum prezentują oni interesujące rezultaty korzystania z funduszy europejskich. Dzieje się to podczas specjalnie organizowanych przez CPE sesji tematycznych, ale także w trakcie paneli dyskusyjnych z udziałem pracowników Centrum jako ekspertów. W tym roku spotkania rozpoczęły się 4 września i trwały do 6 września. Już w poniedziałek 4 września po południu odbył się panel dyskusyjny, którego partnerami byli: Centrum Projektów Europejskich, Wspólny Sekretariat Techniczny Programu Interreg Polska–Słowacja 2014–2020 i Wspólny Sekretariat Programu Współpracy Polska–Saksonia 2014–2020. Tematem dyskusji była współpraca transgraniczna na południowej i zachodniej granicy Polski oraz to, w jaki sposób ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego przyczynia się do wyrównania różnic społeczno-gospodarczych na terenie pogranicza.

„Interkulturowość: hamulec czy katalizator rozwoju pogranicza? Czy infrastruktura łączy? Wpływ rezultatów projektów infrastrukturalnych na mobilność mieszkańców pogranicza”.

Na takie właśnie pytania starali się odpowiedzieć uczestnicy dyskusji, którą moderowała Dominika Wieczorek, kierowniczka Wspólnego Sekretariatu Technicznego Programu Interreg Polska–Słowacja 2014–2020, Polska.

Wśród panelistów znaleźli się: Rafał Baliński, dyrektor Departamentu Współpracy Terytorialnej w Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju, Štefan Bielák, burmistrz słowackiego miasta Spišská Belá, Krzysztof Kolanowski, ekspert Programu Interreg Polska–Saksonia, Paweł Kurant, kierownik Wspólnego Sekretariatu Programu Współpracy Polska–Saksonia 2014–2020 oraz Dawid Lasek z Komitetu Monitorującego Programu Interreg Polska–Słowacja.

We wtorek 5 września z inicjatywy Centrum Projektów Europejskich i Wspólnego Sekretariatu Technicznego Programu Polska–Rosja 2014–2020 odbyła się dyskusja na temat dziedzictwa kulturowego w rozwoju obszarów pogranicza polsko-rosyjskiego. Podczas spotkania próbowano ocenić znaczenie dziedzictwa kulturowego północno-wschodnich obszarów Polski i Obwodu Kaliningradzkiego jako czynnika rozwoju społecznego i gospodarczego. Przed 1945 rokiem terytorium to stanowiło obszar kulturowy o wspólnej kilkusetletniej historii. Obecnie jest on podzielony granicą państwową, będącą jednocześnie zewnętrzną granicą Unii Europejskiej. Pogłębia to dostrzegane już wcześniej zjawisko peryferyjności tych regionów. Istotną szansą na zwiększenie potencjału rozwojowego i konkurencyjności tych obszarów jest umiejętne wykorzystanie zasobów kulturowych na rzecz turystyki oraz współpraca transgraniczna w tym zakresie. Finansowanie tej współpracy jest możliwe z Programu Polska–Rosja 2014–2020. Uczestnikom spotkania zaprezentowano efekty Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Rosja 2014–2020.

foto: Centrum Projektów Europejskich

W panelu dyskusyjnym prowadzonym przez Katarzynę Marię Bartnik, kierowniczkę Wspólnego Sekretariatu Technicznego Programu Polska–Rosja 2014–2020 uczestniczyli Leszek Buller, Dyrektor Centrum Projektów Europejskich, Gustaw Marek Brzezina, marszałek województwa Warmińsko-Mazurskiego, Andrej Jarcev, profesor dr hab. nauk historycznych z Instytutu Nauk Humanistycznych Bałtyckiego Federalnego Uniwersytetu im. Immanuela Kanta, Walentin Kornejewec, dyrektor Instytutu Rekreacji, Turystyki i Kultury Fizycznej z Bałtyckiego Federalnego Uniwersytetu im. Immanuela Kanta oraz Denis

Moskalenko, kierownik w Departamencie Współpracy Europejskiej Ministerstwa Spraw Zagranicznych Federacji Rosyjskiej. Moderatorem dyskusji był Krzysztof Żęgota, adiunkt na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie.

Współpraca w ocenie kobiet

Kilka godzin później odbył się kolejny panel zorganizowany przez Centrum Projektów Europejskich wraz ze Wspólnym Sekretariatem Technicznym Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2014–2020. Tym razem tematem dyskusji były inwestycje w dziedzictwo kulturowe na wschodnim pograniczu Unii i związana z tym współpraca transgraniczna widziana oczami kobiet – decydentek.

Przy okazji tej debaty poinformowano, że program współpracy transgranicznej między Polską, Białorusią i Ukrainą w tym roku obchodzi 15-lecie działalności. W tym czasie ze środków Programu zainwestowano prawie 460 mln euro w rozwój regionów przygranicznych. Istotną część tych funduszy została skierowana na ochronę i promocję

foto: Centrum Projektów Europejskich

dziedzictwa kulturalnego obszaru Programu. Aktualnie trwa nabór projektów dotyczących tego tematu. Moderatorem spotkania była Lolita Gedo, ekspertka ze Wspólnego Sekretariatu Technicznego Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2014–2020.

W panelu uczestniczyły: Dina Gonczarowa, Dyrektor Wykonawczy z Międzynarodowego Centrum Pomocy Technicznej Unii Europejskiej w Republice Białorusi, Maria Koc, Wicemarszałek Senatu RP, Ewa Leniart, Wojewoda Podkarpacki, Janina Ewa Orzełowska, Wicemarszałek Woje-

wództwa Mazowieckiego, Hałyna Łytwyn, Dyrektor Wykonawczy Euroregionu Karpaty–Ukraina. Uczestniczki dyskusji opowiedziały o tym, co konkretnie osiągnięto przy realizacji Programu w zakresie ochrony materialnego i duchowego dorobku kulturalnego pogranicza polsko-białorusko-ukraińskiego oraz jakie są perspektywy na dalsze działania w tym zakresie.

Wydarzenie Roczne Programu Polska–Rosja „Cała naprzód!”

We wtorek, 9 października 2018 roku w Mikołajkach odbyło się Wydarzenie Roczne Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Rosja 2014–2020.

Na spotkaniu zaprezentowano stan realizacji Programu, podsumowano przeprowadzone nabory wniosków i pokazano przykłady dobrych praktyk w realizacji projektów transgranicznych. Na wydarzenie przybyło około 160 osób, reprezentujących m.in. władze krajowe, regionalne, lokalne, organizacje pozarządowe, instytucje naukowe i badawcze z Polski oraz Rosji. Konferencję otworzyły wystąpienia Leszka Bullera, Dyrektora Centrum Projektów Europejskich, Małgorzaty Chętko, reprezentującej Instytucję Zarządzającą Programu oraz Syuzanny Vatfa,

przedstawiciela Instytucji Krajowej Federacji Rosyjskiej.

„Jesteśmy tu, by budować przyjaźń po obu stronach granicy. Program Współpracy Transgranicznej Polska–Rosja 2014–2020 daje nam możliwość wzbogacenia rejonów przygranicznych nie tylko w aspekcie rozwoju infrastruktury, ale również rozwoju relacji pomiędzy ludźmi i zacieśniania więzi pomiędzy narodami” – powiedział otwierając konferencję Leszek Buller, Dyrektor Centrum Projektów Europejskich.

„Program Współpracy Transgranicznej Polska–Rosja 2014–2020 to znakomity przykład tego, że granica może łączyć, a nie dzielić. Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego Federacji Rosyjskiej jest zawsze gotowe świadczyć pomoc regionom. „Uczestnikom projektu życzę sukcesów i osiągnięcia założonych celów” – powiedziała Syuzanna Vatfa, przekazując jednocześnie informację, że Federacja Rosyjska niedawno ratyfikowała umowę ws. finansowania i wdrażania Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Rosja 2014–2020.

„Program Współpracy Transgranicznej Polska–Rosja to ponad 5,5 mn osób, którym możemy zaoferować 62,47 mln euro dofinansowania. Będziemy wspierać realizację dwóch rodzajów projektów, w tym duże projekty infrastrukturalne, o szczególnym znaczeniu strategicznym” podkreśliła Pani Małgorzata Chętko.

Przedstawiono trzy duże projekty infrastrukturalne, które czekają na zatwierdzenie przez Komisję Europejską oraz przeprowadzono panel dyskusyjny z udziałem beneficjentów z poprzedniej edycji Programu. W trakcie dyskusji uczestnicy mogli wymienić się doświadczeniami w pozyskiwaniu partnerów, realizacji projektów oraz koordynacji współpracy. Pavel Elizarov, Doradca Kierownika Administracji w Ozersku zaznaczył, że projekty transgraniczne korzystnie wpływają na relacje sąsiedzkie pomiędzy obywatelami różnych krajów, stwarzają szansę na rozwój infrastruktury oraz podnoszą jakość życia mieszkańców. Katarzyna Bartnik, Kierownik Wspólnego Sekretariatu Technicznego Programu Polska–Rosja 2014–2020 i Krzysztof Maryl, Radca Ministra w Departamencie Współpracy Terytorialnej (Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju RP) omówili zakończony nabór wniosków w Programie. Całkowita wnioskowana kwota dofinanso-

wania czterokrotnie przekroczyła kwotę alokacji przewidzianej na nabór wniosków. Obecnie trwa ocena wniosków złożonych w ramach priorytetu Dziedzictwo, a w połowie stycznia 2019 roku odbędzie się posiedzenie Wspólnego Komitetu Monitorującego w sprawie wyboru projektów. Po części konferencyjnej wydarzenia uczestnicy

wzięli udział w rejsie statkiem po Jeziorze Mikołajskim. Sesja umożliwiła lepsze poznanie się uczestników, w tym wnioskodawców, którzy będą wspólnie realizowali projekty.

Spotkania na Ukrainie...

W listopadzie Wspólny Sekretariat Techniczny Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina już po raz drugi zorganizował międzynarodową konferencję naukową. Nad tegoroczną edycją, zatytułowaną „Dziedzictwo transgraniczne jako podstawa współpracy polsko-białorusko-ukraińskiej”, honorowy patronat objął Prezes Rady Ministrów Mateusz Morawiecki. Współorganizatorem wydarzenia, które odbywało się 15 i 16 listopada w Iwano-Frankowsku, był Podkarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyła Stefanyka w Iwano-Frankowsku. Naukowcy z Polski, Białorusi i Ukrainy omawiali zagadnienia bezpośrednio związane z celem tematycznym „Programu Dziedzictwo” zarówno podczas sesji plenarnej, jak i w dyskusjach panelowych, dotyczących trzech tematów: „Zachowanie dziedzictwa przyrodniczego ponad granicami”, „Promowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego” oraz „Dziedzictwo jako szansa dla wspólnego rozwoju”. Podsumowując konferencję, dyrektor Centrum Projektów Europejskich Leszek Buller podziękował zebranych naukowcom za podzielenie się analizami oraz wnioskami z badań, wnoszącymi nowe spojrzenie na aspekty współpracy transgranicznej. Podkreślił, że dzięki Programowi rozwijają się regiony przygraniczne, natomiast konferencje naukowe dodatkowo wzmacniają relacje międzyludzkie, bardzo ważne dla dalszej współpracy.

...na Słowacji...

Wydarzenie Roczne dla Programu Interreg Polska–Słowacja zorganizowano w tym roku 6 października w Terchovej na Słowacji, miejscu narodzin znanego słowackiego rozbójnika Janosika. Wraz z Wydarzeniem Rocznym zorganizowano festyn z okazji Europejskiego Dnia Współpracy. Całodzienna impreza plenerowa, zorganizowana przed pomnikiem Janosika, cieszyła się wysoką frekwencją. Po rozpoczęciem wydarzenia występie zespołu Klang na scenie pojawili się przedstawiciele polskich i słowackich organizatorów, którzy oficjalnie otworzyli imprezę. Zaprezentowano projekty współpracy transgranicznej na polsko-słowackim pograniczu. Uczestnicy mogli zaznajomić się nie tylko z głównymi założeniami Programu

Interreg Polska–Słowacja 2014–2020, ale także z ponad 20 projektami i mikroprojektami dofinansowanymi ze środków programu. W części mniej oficjalnej zorganizowano warsztaty tańców zbójnickich, pokazy nieba w mobilnym planetarium oraz prezentacje potraw regionalnych – słowackich haluszek i polskiej grochówki. Jedną z największych atrakcji dla najmłodszych uczestników okazał się rajd zbójnicki z nagrodami. Ogromną popularnością wśród dzieci oraz ich rodziców, cieszył się pokaz ratowników górskich, którzy uczyli, jak zdrowo i bezpiecznie korzystać ze szlaków w górach. Po warsztatach, grach i zabawach goście mogli odpoczywać w strefie relaksu oraz oglądać filmy o Janosiku.

...i w Saksonii

Przez pięć dni, od 14 do 18 września 2018 roku, trwał transgraniczny, polsko-niemiecki rajd rowerowy pod hasłem TOUR de INTERREG. Rajd rozpoczął się 14 września 2018 roku na polsko-niemiecko-czeskim (PL–CZ–DE) trójstyku w okolicach Zittau i Bogatyni. Zakończył się nad Bałtykiem, na znajdującej się na wyspie Uznam Promenadzie Europejskiej (Ahlbeck–Swinemünde/Świnoujście). W rajdzie wzięło udział 70 rowerzystów (głównie z Polski i Niemiec), którzy w ciągu pięciu etapów/dni przejechali wspólnie prawie 600 km. Trasa rajdu przebiegała przez obszary realizacji najciekawszych projektów współpracy Interreg oraz miejsca symboliczne dla współpracy polsko-niemieckiej. Są to m.in. podzielone i bliźniacze miasta EuropaMiasto Zgorzelec–Görlitz, Guben-Gubin czy Frankfurt-Słubice. W każdym z miejsc, które odwiedzili uczestnicy rajdu, zorganizowane zostały wydarzenia promujące programy Interreg oraz efekty projektów transgranicznych.

Głównym celem imprezy była popularyzacja oraz promocja efektów polsko-niemieckich projektów transgranicznych (z)realizowanych przy udziale środków Unii Europejskiej w ramach programów Interreg. Rajd to także doskonała okazja do zwrócenia uwagi opinii publicznej na fakt, że tereny leżące w bezpośrednim sąsiedztwie rzek granicznych – Odra i Nysy Łużyckiej – także dzięki środkom Unii Europejskiej stają się coraz bardziej atrakcyjne dla turystów.

Inicjatywa jest efektem współpracy trzech Wspólnych Sekretariatów – biur zlokalizowanych w Löcknitz, we Wrocławiu oraz Frankfurt nad Odrą, które powołane zostały w celu zapewnienia prawidłowej realizacji polsko-niemieckich programów Interreg (Meklemburgia, Brandenburgia–Polska, Polska–Saksonia oraz Brandenburgia–Polska). Partnerami rajdu były stowarzyszenia rowerowe – THC Promil ze Zgorzelca oraz Gryfus ze Szczecina.

Relacja wideo z rajdu dostępna jest na fanpage'u Facebook: @INTERREG PL-SN 2014-2020.

Program Współpracy Interreg Polska–Saksonia 2014–2020 realizowany jest po stronie polskiej na terenie podregionu jeleniogórskiego w województwie dolnośląskim oraz powiatu żarskiego w województwie lubuskim, a po stronie niemieckiej – na terenie dwóch powiatów Kraju Związkowego Saksonia (Görlitz i Bautzen). Budżet Programu wynosi 70 mln Euro i jest finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Celem Programu jest pogłębienie współpracy dla przezwyciężania barier rozwojowych na pograniczu polsko-saksońskim.

Opracował ADAM MACIEJEWSKI

Punkty Informacyjne Funduszy Europejskich

Usługi PIFE

**Diagnoza
pomysłu**

**Wskazanie źródeł
wsparcia z FE**

**Konsultacje na etapie
przygotowania wniosku**

**Konsultacje na etapie
realizacji projektu**

**Szkolenia
o FE**

**Spotkania
informacyjne**

www.FunduszeEuropejskie.gov.pl

w Centrum

Wydawca

Centrum Projektów Europejskich
ul. Domaniewska 39A, 02-672 Warszawa

Zespół redakcyjny

Andrzej Słodki, Adam Maciejewski, Aleksandra Makowiecka,
Magdalena Majewska, Dorota Bartosiewicz-Bryll, Aneta
Komosa, Magdalena Pokrzycka-Walczak, Adam Mikołajczyk,
Centralny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich.

Redakcja współpracuje z autorami zewnętrznymi. Zapraszamy do zgłaszania tematów, wartych szczegółowego opisanego w kolejnych wydaniach magazynu.

Kontakt

redakcja@cpe.gov.pl
Centrum Projektów Europejskich
ul. Domaniewska 39A, 02-672 Warszawa
www.cpe.gov.pl

**Publikacja współfinansowana jest ze środków Funduszu
Spójności z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna
2014–2020.**

Informacje podawane w magazynie „w Centrum” nie stanowią oficjalnego stanowiska Instytucji Zarządzających, Pośredniczących i Wdrażających poszczególne Programy Operacyjne i nie mogą stanowić podstawy do formułowania jakichkolwiek roszczeń. Nie stanowią także oferty w rozumieniu prawa polskiego. Redakcja „w Centrum” nie odpowiada za błędną interpretację udzielonych informacji, ani za skutki czynności podjętych na ich podstawie.

Egzemplarz bezpłatny

Nakład: 2,5 tys. egzemplarzy

Zdjęcie na okładce

123RF

Opracowanie graficzne

2code.pl

CENTRUM PROJEKTÓW
EUROPEJSKICH

www.cpe.gov.pl
www.FunduszeEuropejskie.gov.pl

**Punkt
Informacyjny**
Fundusze Europejskie

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

